

“Seksisme in de Vlaamse letteren”?

Een onderzoek naar het effect van gender in de
auteurssubsidies van het Vlaams Fonds voor de Letteren
(2007-2017).

Yannick Geens

Promotor: prof. Kevin Absillis
Co-promotor: prof. Mike Kestemont
Assessor: Frauke Pauwels

Universiteit Antwerpen

Academiejaar 2017-2018

Ondergetekende, Yannick Geens, student Taal- & Letterkunde verklaart dat deze scriptie volledig oorspronkelijk is en uitsluitend door hemzelf geschreven is. Bij alle informatie en ideeën ontleend aan andere bronnen, heeft ondergetekende expliciet en in detail verwezen naar de vindplaatsen.

Antwerpen, 1 juni 2018.

0.	Inleiding	4
1.	De 'tweede' sekse?.....	5
a)	Mythes en 'factcheck': Gaea Schoeters.....	5
b)	Canon en prijzen.....	7
c)	Recensies	9
2.	Het Vlaams Fonds voor de Letteren.....	10
3.	Methodologie	11
4.	Cijfermateriaal en resultaten	13
a)	Het aantal aanvragers.....	13
b)	Het aantal goedgekeurde aanvragen	19
c)	De hoogte van het toegekende bedrag	20
d)	Analyse vanuit het aantal individuele aanvragers	24
e)	Tussentijdse conclusie	36
5.	Beoordeling van vrouwelijk proza.....	36
6.	De vrouw in de marge gedrukt	41
7.	Suggesties voor beleid en verder onderzoek.....	44
8.	Conclusie.....	46
9.	Dankwoord	48
10.	Bibliografie.....	49

0. Inleiding

Op 18 mei 2017 publiceerde de Vlaamse auteur Gaea Schoeters op haar weblog het opiniestuk 'Seksisme in letterenland?'. Ook enkele andere jonge vrouwelijke auteurs in Vlaanderen en Nederland beweren systematisch minder kansen te krijgen bij hun professionele bezigheid. Zowel in de literaire kritiek, bij uitgevers als in het prijzencircuit voelen ze zich benadeeld ten aanzien van hun mannelijke collega's. In de afgelopen jaren publiceerden ze op hun eigen websites, in kranten en tijdschriften getuigenissen en columns om dit aan de kaak te stellen (De Coster 2014; Postma 2016; Marsman 2014; Loontjes 2016). Omdat hun klachten vaak op ongeloof en kritiek botsten, hebben sommigen geprobeerd hun veronderstellingen met cijfermateriaal te onderbouwen. Schoeters bijvoorbeeld trachtte het glazen plafond en de genderkloof in het Vlaamse letterenland te bewijzen met de cijfers van één specifieke institutie: het Vlaams Fonds voor de Letteren (VFL) (Schoeters 2017):

Niet omdat ik wakker lig van de subsidieverdeling, en al helemaal niet omdat ik het VFL van seksisme verdenk, maar omdat we aan de hand van deze cijfers iets kunnen onderzoeken dat anders ongrijpbaar is: seksisme in de kunsten. Niet als gevolg van een grote samenzwering, maar omdat het, zoals in zoveel maatschappelijke sectoren, historisch zo gegroeid is.

Bij het VFL, een Vlaamse Openbare Instelling, kunnen auteurs aankloppen voor financiële ondersteuning bij het uitwerken van hun volgende project. Daarvoor dienen ze een werkplan in, dat beoordeeld wordt door een adviescommissie die is samengesteld uit vakexperts. Het beurzensysteem van het VFL is volgens Schoeters zo de perfecte graadmeter om het gender(on)evenwicht in de Vlaamse literatuur aan te tonen en te meten. Het VFL is naar haar mening niet zozeer een doelbewust vrouwonvriendelijk orgaan. Toch geven de resultaten van zijn beurzensysteem wel een indicatie van het seksisme dat de letterensector daarbuiten kenmerkt.

Problematisch in deze discussie is dat er geen uitgebreid en wetenschappelijk onderbouwd onderzoek voorhanden is. In Nederland onderzochten Marc Verboord (2011; 2012; Berkers, Verboord & Weij 2014) en Lenny Vos (2008; 2010) de aandacht voor vrouwelijke auteurs in druk en online media. Onlangs verscheen ook Corina Koolens proefschrift *Reading beyond the female: The Relationship between Perception of Author, Gender and Literary Quality* (2018), waarin de onderzoekster peilt naar de publieke waardering van literaire teksten en de verhouding tussen die perceptie en het gender van de auteur. In Vlaanderen kwam er een eerste aanzet door een studie naar de sociaal-economische positie van de professionele kunstenaar (Siongers, Van Steen & Lievens 2016). Onderzoek naar vrouwen en schrijverschap in Vlaanderen dateert echter al van 2004 (Lievens, Demoor & Saeys 2004). Recent statistisch onderbouwd onderzoek dat zich toespitst op het effect van gender in de subsidieregeling van het Vlaams Fonds voor de Letteren blijft dus nog afwezig.

Dat probleem wil deze masterproef verhelpen. In wat volgt, onderzoek ik namelijk of Schoeters' beweringen ook echt kloppen: stuiten vrouwelijke auteurs werkelijk op een glazen plafond bij het beurzensysteem van het Vlaams Fonds voor de Letteren? Zien mannelijke schrijvers hun aanvragen vaker gehonoreerd dan vrouwen? Kunnen ze misschien rekenen op systematisch hogere beurzen? Aan de hand van een statistische analyse van de cijfers van het VFL onderzoek ik een periode van elf jaar (van 2007 tot en met 2017) en spits ik me toe op één welbepaald genre: literair proza. Tegelijkertijd probeer ik zicht te krijgen op hoe de beslissingen van het VFL onderbouwd worden. Daarvoor doe ik een beroep op de adviesteksten die het voorgestelde bedrag motiveren. Misschien leggen zij wel een verschil in argumentatie bloot bij mannelijke en vrouwelijke dossiers. Vertonen deze korte teksten gelijkenissen met de seksistische patronen die vrouwelijke auteurs en wetenschappers onderscheidden in de literaire kritiek?

Het doel van dit onderzoek is om meer grip te krijgen op de rol van gender in het beleid van een vooraanstaande speler in het Vlaamse literaire veld. Met behulp van concreet cijfermateriaal wil ik een objectieve analyse toevoegen aan een debat waarin door beide kampen doorgaans vooral vermoedens en gevoelens worden aangevoerd als bewijsstukken en hard bewijsmateriaal vaak nog afwezig is. In het eerste deel van deze masterproef volgt een kort overzicht van de opiniestukken die de afgelopen jaren verschenen en waarin de ongelijkheid van vrouwen in de Nederlandstalige letteren aangekaart wordt. Waarin bestaat precies hun klacht? Vervolgens sla ik de brug naar het VFL. Met statistische methodes probeer ik zicht te krijgen op het aantal mannelijke en vrouwelijke aanvragers, het aantal toegekende beurzen en de hoogte van de toegekende bedragen. Hoe worden deze cijfers gemotiveerd in de adviezen van de beoordelingscommissie? In een laatste deel wil ik ten slotte de brug slaan naar breder wetenschappelijk onderzoek over de sociaaleconomische positie van de auteur en de gender(on)gelijkheid in de culturele sector. Vanuit deze resultaten zal ik een aantal suggesties formuleren voor vervolgonderzoek alsook enkele aanbevelingen die zouden kunnen leiden tot een vrouwvriendelijker letterenbeleid.

1. De 'tweede' sekse?

a) Mythes en 'factcheck': Gaea Schoeters

Naar eigen zeggen is Schoeters voor het publiceren van haar opiniestuk nooit een feministe geweest (Schoeters 2017), alleszins niet een die de ene sekse verdrukt ziet door de andere en de wereld voorstelt als een strijd tussen beide. De wereld opdelen in XX versus XY leek voor haar absolute onzin, al zeker in de literatuur, en te goeder trouw nam ze aan dat dat voor anderen ook zo was. En toch. 'Helaas. Er valt niet naast te kijken: dwars door het literaire landschap loopt een diepe genderkloof. Met daarboven een stevig glazen plafond' (idem). Graadmeter voor die bewering vindt de auteur bij de toegekende werkbeurzen van het Vlaams Fonds voor de Letteren (VFL), de Vlaamse Openbare Instelling waar auteurs kunnen aankloppen voor financiële steun bij het schrijven. In een blogpost op haar website, 'Seksisme in Letteren? #Factcheck', zet ze de gegevens even kort op een rijtje. In 2017 gingen er van de 24 werkbeursaanvragen voor het prozagenre slechts 6 naar vrouwen, een kleine 35% dus, maar dat was nog altijd beter dan de 2 op 25 bij de beurzen voor stripauteurs of de 0 op 12 bij theaterauteurs. Maar er is meer volgens Schoeters: 'vrouwelijke auteurs zijn niet alleen een minderheid, ze krijgen ook aanzienlijk lagere beurzen toegekend' (idem). Van de 90 eenheden die het VFL afgelopen jaar verdeelde, gingen er 14 naar vrouwen: zo'n 1/6 van de uitgekeerde steun. Uit deze cijfers concludeert de auteur dat er naast een *genderkloof* (vrouwelijke aanvragen worden minder goedgekeurd) ook duidelijk sprake is van een *glazen plafond* (als vrouwen iets krijgen uitgekeerd, gaat het telkens om lager bedrag) (idem).

Wat ligt aan de basis van dit contrast? Dat vrouwen door de band genomen steeds minder goed schrijven dan hun mannelijke collega's is alvast weinig plausibel, zo vindt Schoeters (2017). Dat het VFL bewust een criterium dat vrouwen benadeelt opnam in de procedure voor een werkbeursaanvraag lijkt haar evenmin het geval te zijn. Volgens het reglement motiveren de adviescommissies van het VFL hun advies louter op basis van inhoudelijke kwaliteiten zoals de literaire kwaliteit (stijl, compositie, verteltechniek, ...) van het werk dat de auteur eerder publiceerde en het potentieel dat uit het ingediende werkplan spreekt. 'Een beurstoekenning gebeurt [volgens het reglement dus] louter op inhoudelijke gronden' (Vlaams Fonds voor de Letteren 2018, 4). Randinformatie zoals de afkomst, seksuele voorkeur, of het gender van een auteur mogen daarbij geen rol spelen. Schoeters ziet in de uitkomst van het Fonds dus niet de hand van één vrouwonvriendelijke institutie, maar veeleer het resultaat van een aantal discriminatoire mechanismen die, deels sluimerend, in het bredere letterenveld werkzaam zijn.

Een eerste hypothese die de auteur naar voren schuift om dit onevenwicht te verklaren, is de inhaalbeweging die pas zeer onlangs door vrouwen is ingezet. 'Vrouwen komen nu pas echt aan de bak in de letteren, staan dus nog aan het begin van hun carrière en krijgen daarom lagere beurzen toegekend' (Schoeters 2017)¹. De suggestie is dus dat bij ouder cijfermateriaal van het VFL de discrepantie tussen mannelijke en vrouwelijke aanvragen en toekenningen nog een stuk groter moet zijn. Dat verschil zou bovendien vooral verband houden met een weinig vrouwvriendelijke omgeving buiten het VFL waar vrouwen minder en anders gerecenseerd worden, minder nominaties voor literaire prijzen mogen verwachten en minder worden geprogrammeerd op literaire festivals en evenementen (Schoeters 2018a). Prestigieuze schrijfpodochten zoals kerstessays of het Boekenweekgeschenk gaan doorgaans naar mannen, wie wel doorbreekt lijkt vooral jonger dan veertig, knap en bijzonder 'vrouwelijk' te zijn of draait inmiddels al zo lang mee dat geloofwaardigheid de plek van een status als lustobject heeft ingenomen, aldus Schoeters (2018). Tegelijkertijd lijken anno 2018 aardig wat schrijfsters in het middelpunt van de belangstelling te staan: Lize Spit, de Antwerpse stadsdichteres Maud Vanhauwaert en Griet Op de Beeck, die het laatste Boekenweekgeschenk schreef. Niettemin krijgen vrouwen volgens Schoeters minder de kans hun aanvraagdossier met indrukwekkende wapenfeiten en uitgebreide connecties te stofferen, waardoor minder goedkeuringen niet zo verwonderlijk zijn. 'Gevolg: een vicieuze cirkel, waardoor vrouwelijke literaire carrières worden afgetopt' en vrouwelijke auteurs weinig gelegenheid krijgen om zich te professionaliseren (Schoeters 2017). De objectieve criteria van het VFL zouden daarom plots een pak minder neutraal kunnen zijn als ze afhangen van het netwerk dat een auteur wel of niet heeft opgebouwd. Ongewild zouden ze zo in het voordeel van mannen spelen, die volgens Schoeters kunnen rekenen op meer (voor)publicatiekansen en gunstigere media-aandacht, en de genderongelijkheid in het literaire landschap alleen maar versterken in plaats van tegengaan. Vrouwen dienen volgens Schoeters om die reden ook minder aanvragen in bij het VFL. 'Omdat vrouwen nu eenmaal bescheidener zijn dan mannen en vaker denken toch niet in aanmerking te zullen komen voor een beurs. (...) Mannen zijn er beter in iets te verkopen dat ze nog niet gedaan hebben', aldus Schoeters (2017).

In een speech voor de Vlaamse Auteursvereniging begin 2018, die ook op haar blog en in *De Standaard der Letteren* verscheen, zet Schoeters deze argumenten nog wat kracht bij. Ze brengt er de optimistische aanname dat kunst zorgt voor empathie, in sterk contrast met het eenzijdige en dominante perspectief van de 'blanke, heteroseksuele middenklasseman' dat de Vlaamse letteren zowel in het boek (als personage) als erbuiten (als auteur) domineert (Schoeters 2018a). Recenter nog herhaalde Schoeters de oefeningen voor de werkbeurzen die het VFL voor 2018 toekende. 'Proza: 24 auteurs, 4 vrouwen. Dat is 1 op 6. Vorig jaar was het nog 1 op 4.' (Schoeters 2018b). Als je naar de toegekende eenheden kijkt, valt bovendien nog steeds op hoe vrouwelijke auteurs telkens ook slechts kunnen rekenen op het minimumaantal. Ook al zijn vrouwelijke auteurs aan een opmars bezig, toch is dat veeleer het resultaat van een gretig inspelen van de uitgevers op de vraag naar vrouwenliteratuur, waardoor hun romans ook telkens als dusdanig in de markt moeten worden gezet en oude clichés weer opduiken, zo suggereert de auteur (Schoeters 2018a). De instroom van al deze vrouwelijke debutantes is tegelijkertijd een 'vergiftigd cadeau. [A]ls ze vooral worden ingezet om elke discussie over seksisme dood te slaan (wat zeuren die vrouwen nu nog, ze zijn in de meerderheid?), maar geen reële kansen [krijgen] om door te groeien, verandert er niets aan het kernprobleem' (Schoeters 2018b). Schoeters citeert hier haar collega Niña Weijers: 'Toen ik het waagde een aantal ideeën in mijn roman te verwerken, werd ik door een handjevol mannen

¹ Volgens literatuurwetenschapper Hugo Brems debuteerden vrouwelijke auteurs als Tessa de Loo, Charlotte Mutsaers, Nelleke Noordervliet en Kristien Hemmereichs echter al omstreeks 1985 met groot succes (Brems 2006, 419).

beschuldigd van prietpraat en “viva-filosofietjes”. Van Esther Gerritsen vernam ik dat dit iedere vrouwelijke schrijver overkomt, pas na serieuze prijsnominaties ebt het weg’ (Weijers 2014).

b) Canon en prijzen

Eén ding is zeker: Schoeters’ klacht komt niet zomaar uit de lucht gevallen. De laatste 15 jaar namen verschillende stemmen in het Nederlandstalige letterenveld vóór haar het al op voor de vrouwelijke auteur. Hieronder volgt een kort overzicht.

Niña Weijers, naar wie Schoeters verwijst, stelde eerder al de dubbele maatstaf aan de kaak op de uitreiking van de Anna Bijns Prijs, een literaire onderscheiding waarvoor uitsluitend vrouwelijke auteurs van literair werk in aanmerking komen. Volgens Weijers, die de prijs dat jaar voor haar debuut *De consequenties* (2014) mocht ontvangen, sorteert zo’n prijs intussen nog maar weinig tot geen effect. Net als bij mannen, wordt de discussie over literatuur op deze manier binnen het eigen gender gehouden zonder het andere gender erbij te betrekken (Loontjes 2016). Net zo is dat het geval voor de recente bundel *Vrouwen schrijven niet met hun tieten* (2016), samengesteld door Wiegertje Postma, waarin geen enkele bijdrage van een mannelijke auteur is terug te vinden. ‘De vrouwelijke schrijver als categorie zou onderhand overbodig moeten zijn, potsierlijk, een artefact uit het verleden’, aldus ook Weijers (2014). Toch worden vrouwelijke auteurs nog steeds een stuk minder serieus genomen dan hun mannelijke collega’s. Margot Dijkgraaf ziet een mannelijke lees- en literatuurtraditie aan de basis van deze discriminatie: van oudsher wordt de Nederlandse canon door mannelijke auteurs beheerst, waardoor vrouwen het gewend worden om mannen te lezen en zich met mannelijke hoofdpersonages te identificeren maar niet omgekeerd. De beoordelingscriteria binnen zo’n literaire cultuur kunnen dan ook alleen maar mannelijk zijn. Kortom: literatuur wordt nog steeds met een mannelijke lat gemeten, door mannen én vrouwen. Daarnaast kregen vrouwen pas veel later toegang tot het onderwijs en begonnen vrouwelijke schrijfactiviteiten (op enkele uitzonderingen na) zich dus veel later te ontwikkelen (Loontjes 2016). Tegelijkertijd is het leespubliek vandaag de dag wél veel vrouwelijker dan deze stelling zou doen vermoeden. Het typische leespubliek van de literaire roman bestaat anno 2018 voornamelijk uit oudere mensen, vrouwen en hoogopgeleiden (De Laet, Glorieux & Van Tienoven 2011, 200, 202; Wennekers, Huysmans & De Haan 2018, 60)

Net als Hannah Loontjes concludeerde ook Saskia de Coster dat vrouwelijke schrijvers het zonder een rijke traditie van voorgaande vrouwelijke auteurs moeten stellen (De Coster 2014). Dat staat in schril contrast met de mannelijke literatuurtraditie die jonge schrijvers vaak identificeert als ‘literaire zonen’ uit een stamboom van ‘generaties onverwoestbare literatuursequoia’s’ als Claus, Mulisch of Reve (idem) en hen zo meteen legitimeert als een belangrijke stem in het literaire landschap. Voor schrijfsters ontbreken zulke ‘boekenmama’s’ of ‘lettermoekes’, zoals De Coster het verwoordt. Een vrouw zijn en schrijven was in het verleden dan ook doorgaans onverzoenbaar. En dat kunnen we ons beklagen: ‘al die mogelijk geniale gedachten en wondermooie zinnen die ons zijn onthouden, die zijn kapotgeschrobd, platgekookt, in de luiers gedraaid en uitgespoeld, ongelukkig en eenzaam gestorven in de onvruchtbare kloosters van de literatuur waar vrouwen geen pen kregen, hoogstens een braadoven om van frustratie hun kop in te steken’ (De Coster 2014). Volgens De Coster worden vrouwen ook vandaag nog grotendeels buitengesloten in het literaire wereldje en blijft literatuur vooralsnog een mannenaangelegenheid. De Coster stelt vast dat tot 2014 nog nooit een vrouw de Gouden Uil Literatuurprijs mocht ontvangen. In 2016 bracht Hagar Peeters daar verandering in, maar ze blijft alsnog de enige vrouwelijke winnende auteur sinds het oprichten van de prijs in 1995. Toch ziet De Coster een nieuwe generatie vrouwelijke auteurs aantreden. Vrouwen kunnen hun literaire identiteit dan wel veel minder ontleen aan bestaande tradities en mannelijke grootheden, daardoor

schuilt net in hun vernieuwing, 'bravoure, lef en eigentijdsheid' het potentieel om een nieuwe dynamiek op gang te trekken, aldus de auteur (idem).

In de literaire canon zijn alleszins weinig plekken weggelegd voor vrouwen, zo concludeert ook Fleur Speet in een opiniestuk in *De Morgen* van 12 maart 2014. Desondanks lijken vrouwen het in de verkoopcijfers veel beter te doen. De discriminatie van vrouwen is volgens Speet daarom vooral de schuld van de literatuurprofessionals die de canon samenstellen. Bij het verschijnen van de 'Dynamische canon van de Nederlandstalige literatuur vanuit Vlaams perspectief' in 2015 signaleert Laurens Ham evenzeer een gebrek aan (gender)diversiteit bij de samenstellende commissie als in de uiteindelijke selectie: 'Alle auteurs van deze lijst zijn blank en er zijn slechts vijf vrouwen opgenomen – minder dan tien procent van het totaal' (Ham 2015, 8). Volgens Speet ligt het 'in elk geval niet aan de lezers dat vrouwen geen waardering krijgen. Waar het wel aan ligt, is aan een klein clubje ingewijden, dat bestsellers bij voorbaat verdacht vindt, vooral wanneer die door vrouwen geschreven zijn' (Speet 2014). Zij legt de schuld in de eerste plaats bij literatuurwetenschappers als Ton Anbeek en Gerard Knuvelde. Hun literatuurbeschrijving is doorgaans opgebouwd aan de hand van jonge schrijvers die zich in groepen organiseren en in opstand komen tegen de heersende literatuur door een eigen, nieuwe literaturopvatting te propageren. De groep 'De Nieuwe Wilden' rond Elly de Waard in de jaren 80 en 90 uitgezonderd, organiseerden vrouwen hun schrijfactiviteiten zelden in dergelijke literaire kringen (Brems 2006, 542; Speet 2014). Zij schreven doorgaans alleen. Daarom zijn ze in literatuurgeschiedenissen vaak veroordeeld tot de marge. Wanneer er dan een aparte vrouwenliteratuurgeschiedenis verschijnt zoals *Schrijvende vrouwen: een literatuurgeschiedenis van de Lage Landen 1880-2010* (2010) van Jacqueline Bel en Thomas Vaessens, blijft die volgens Speet al te vaak een reservaat voor 'mindere goden' (Speet 2014). Recensenten zijn de tweede schuldige. Speet verwijst hier naar onderzoek dat het Nederlandse feministische maandblad *Opzij* in 2013 instelde naar de aanwezigheid van vrouwelijke auteurs in 3 grote Nederlandse kranten. Daaruit bleek dat slechts 27% van de literatuurrecensies besteed worden aan vrouwelijke auteurs (Opzij 2013). Dat staat volgens *Opzij* in sterk contrast met het effectieve aantal publicaties van vrouwelijke auteurs, dat *Opzij* op zo'n 50% inschat. Ten slotte bepalen ook de jury's van literaire prijzen wie de canon haalt. Uit eigen ervaring getuigt Speet dat vrouwelijke auteurs vaak amper opvallen in het literaire landschap en voor veel lezers/critici/... tweede keuze zijn. Vaak worden ze bovendien uit politieke correctheid in overweging genomen, terwijl veel juryleden het geslacht van de auteur zo min mogelijk in het juryproces willen betrekken.

De vrouwelijke juryleden zijn de eersten om dan een wegwuivende grap te maken ('Er zitten ook geen brildragers bij, ojee'). Ik geef toe, ik maakte die grap. Mea culpa. Ik durfde het geslacht van de auteur niet tot onderwerp te maken. Zelfs niet bij gebleken 'geschiktheid'. Want dan ben je een vooringenomen jurylid met een agenda en kijk je niet naar kwaliteit. (Speet 2014)

Toch pleit Speet ervoor om oog te hebben voor vrouwelijke auteurs. Het geslacht van de auteur speelt binnen de wereld van de creatieve tekst misschien geen rol, in de buitenwereld is dat volgens haar helaas wel het geval.

Eén auteur in het bijzonder besloot om de genoemde vrouwen het hoofd te bieden. Kort nadat Saskia de Coster in *De Morgen* haar opiniestuk publiceerde, verscheen de reactie 'Vrouwen, leg de lat eens hoger!' van Jamal Ouariachi in *Vrij Nederland*. De titel laat weinig aan de verbeelding over. Volgens Ouariachi is het helemaal niét zo dat vrouwen minder literaire prijzen winnen door de masculiene blik van de jury's. Vrouwen slepen nu eenmaal minder prijzen in de wacht omdat ze minder titels publiceren dan hun mannelijke collega's (Ouariachi 2014). De auteur gaat wel akkoord met Fleur Speet dat vrouwen nauwelijks opvallen in een literair landschap waar elk jaar een enorm aantal nieuwe titels wordt afgezet. Toch is hij het er niet mee eens dat dat het gevolg zou zijn van een ingesloten mannelijke blik. 'Zou de oorzaak ervan niet óók, in elk geval ten dele, bij vrouwen zélf te vinden kunnen zijn?' vraagt hij zich luidop af. Wanneer de auteur zijn eigen boekenkasten bekijkt,

valt hem vooral op dat binnen de Nederlandstalige literatuur de dikste pillen vooral van mannelijke auteurs zijn en die trekken nu eenmaal een stuk makkelijker de aandacht... 'Kwaliteit in overvloed, zonder meer, maar een goed boek is nog niet hetzelfde als een opvallend boek' (idem). Lieke Marsman zou niet veel later stellen dat 'alles wat [Jamal] probeerde te weerleggen bevestigd werd door de manier waarop [hij] dat deed' (Marsman 2014).

c) Recensies

Ouariachi zou zijn pen twee jaar later opnieuw aan dit onderwerp kunnen scherpen. In 2016 dook in Nederland de zogenaamde 'Lezeres des Vaderlands' op, een anonieme online figuur die één jaar lang in alle Nederlandstalige boekenbijlages turfde hoeveel mannelijke en vrouwelijke auteurs er werden besproken en hoeveel mannelijke en vrouwelijke critici de krantenstukken aanleverden (Lezeres des Vaderlands 2017). Ze stelde vast dat de aandacht voor vrouwelijke auteurs gemiddeld rond de 30% blijft hangen, een cijfer waarmee ze het eerdere mini-onderzoek van *Opzij* bevestigt en dat volgens haar eigen cijfers nog zo'n 10% lager ligt dan het aandeel vrouwen in een steekproef van de voorjaarsaanbiedingen. Die verminderde aandacht voor vrouwen is problematisch omdat een bespreking in een literaire rubriek nog steeds een indicator is van prestige en de boekenbijlages voor literatuurjury's vaak als basis dienen voor de samenstelling van een longlist (Lezeres des Vaderlands 2016b).

Wanneer de Lezeres er na een jaar mee ophoudt, ziet Jamal Ouariachi vooral kans het hele initiatief te relativiseren. 'De stupiditeit houdt niet op, dus ik moet wel', zo getuigt hij (Ouariachi 2016). Dat een groot deel van de Nederlandse progressieve media als *De Groene Amsterdammer* een tijdlang druk berichtte over het online onderzoek, illustreert voor hem slechts het misverstand dat cijfers veelzeggend zouden zijn. Het is volgens Ouariachi namelijk helemaal niet zo verwonderlijk dat er minder recensies verschijnen over vrouwelijk werk, aangezien mannen twee keer zoveel uitgeven. Logisch dus, dat vrouwen minder gerecenseerd worden (Ouariachi 2017). Het probleem ligt bijgevolg niet bij de recensenten, maar bij de uitgevers. 'Als er al een probleem is' (Ouariachi 2016). Aangezien het merendeel van de redacteurs en uitgevers vrouwen zijn, is het voor hem immers weinig plausibel dat zij hun seksegenoten zouden discrimineren. Zoals hij eerder al liet merken, ligt de oorzaak van het probleem vooral bij de schrijfsters zelf. 'Maar ja, op zulke vragen zinnige antwoorden vinden, vergt heel wat ingewikkelder onderzoek dan een potje turven. Scoort ook minder lekker, want is minder mediageniek. Liever aandachttrekkend geklets, dan nuance die door niemand geretweet wordt, nietwaar?' (ibidem).

Om antwoord te bieden op de vraag of er minder boeken van vrouwelijke auteurs verschijnen, zou de statistiek ons een heel eind verder kunnen helpen. Het doel van die statistiek is immers om vast te stellen of het verschil tussen de groep mannelijke en vrouwelijke auteurs toe te schrijven valt aan de bestudeerde factor, in dit geval gender, en niet zomaar aan het toeval. Op dezelfde manier kan ook Schoeters' bewering over het verschil tussen mannelijke en vrouwelijke aanvragers bij het Vlaams Fonds voor de Letteren met behulp van statistische tests geverifieerd worden. Een aantal vragen die we onszelf met deze methode kunnen stellen zijn onder andere: dienen meer mannen dan vrouwen een beursaanvraag in? Zien mannen hun aanvragen vaker gehonoreerd dan vrouwen? Zijn de toegekende bedragen van mannelijke en vrouwelijke gesubsidieerde auteurs even hoog?

Een eerdere aanzet om dit in kaart te brengen is de studie die Sigfried Lievens, Marysa Demoor en Frieda Saeys in 2004 uitvoerden naar vrouwelijk schrijverschap in Vlaanderen tussen 1980 en 2001. Aan de hand van de catalogi van de Koninklijke Bibliotheek van België analyseerden ze in de eerste plaats het genderevenwicht in de boekproductie en stelden daarbij vast dat er meer mannelijke dan vrouwelijke schrijvers actief waren in de onderzochte periode. Bovendien lag hun productieritme een stuk hoger (Lievens, Demoor & Saeys 2004, 33-34). Vooral in het prozagenre is het overwicht van

mannelijke auteurs (79%) het grootst (ibidem, 29). Hetzelfde onevenwicht zien de auteurs van het onderzoeksrapport terug bij de subsidieregeling door de Vlaamse overheid, die tot aan de start van het Vlaams Fonds voor de Letteren in 2000 geregeld werd door de Commissie Letteren (1980-1999). De groep mannelijke aanvragers heeft het overwicht, terwijl het vrouwelijk slaagpercentage wél hoger ligt (al is hun kans op een groot bedrag een stuk kleiner). De hoogste subsidies zijn bovendien steeds gereserveerd voor auteurs met een langere staat van dienst (ibidem, 44; 47-48). Ondanks de interessante vaststellingen, zorgt de onderzochte periode in dit onderzoek ervoor dat de werking van het VFL slechts heel beperkt aan bod komt. Tijdens het merendeel van de onderzochte jaren was de instelling immers nog niet actief. Daardoor biedt het rapport weinig grip op het genderevenwicht in de werk- en stimuleringsbeurzen die het VFL toekent en helpt het ons niet de stellingen van Gaea Schoeters kritisch te beoordelen. Een nieuwe analyse van een recentere periode kan dat verhelpen.

Recenter wetenschappelijk onderzoek richtte zich vooral op andere delen van het literaire veld, met name de literaire kritiek. Lenny Vos (2008 & 2010) en Marije Groos (2001) bestudeerden seksistisch discours in literaire recensies midden en eind vorige eeuw. Marc Verboord onderzocht de media-aandacht voor vrouwelijke kunstenaars bij online en print media en de gender(on)gelijkheid in bestsellerlijsten en literaire prijzen (Verboord 2011 & 2010; Berkers, Verboord & Verweij 2014). Hoe kadert de analyse van het beurzensysteem van het Vlaams Fonds voor de Letteren in deze bevindingen? Daarnaast publiceerden Siongers, Lievens en Van Steen in 2016 in samenwerking met Kunstenpunt een onderzoeksrapport naar de sociaaleconomische positie van de professionele kunstenaar in Vlaanderen. Naast onder andere theatermakers en beeldende kunstenaars, komen in deze studie ook auteurs aan bod. Het rapport biedt een brede achtergrond waartegen we de resultaten van het volgende onderzoek, dat specifiek de subsidiewerking in Vlaanderen bekijkt, kunnen afzetten.

2. Het Vlaams Fonds voor de Letteren

Allereerst is het van belang helder in beeld te brengen hoe het Vlaams Fonds voor de Letteren en zijn subsidieregeling voor literaire auteurs precies in elkaar zitten. Het Vlaams Fonds voor de Letteren (VFL) is een Vlaamse Openbare Instelling (VOI) die opgericht werd op 30 maart 1999 en die sinds 2000 de verschillende spelers in het literaire bedrijf wil ondersteunen: auteurs, uitgevers, lezers, vertalers, ... Daartoe richt het zich op creatie, productie, presentatie en omkadering.

Bij het VFL kunnen auteurs aankloppen voor een werk- of stimuleringsbeurs. Beide beurzen zijn bedoeld om schrijvers (economische) ruimte te bieden om te schrijven aan hun literaire werk. Om in aanmerking te komen voor een werkbeurs moeten auteurs minimaal twee literaire werken hebben gepubliceerd bij een professionele uitgeverij. Er is één aanvraagronde per jaar (deadline 1 december), waarbij de resultaten ten laatste op 1 mei van het daaropvolgende jaar bekendgemaakt worden. Het is belangrijk om daarbij op te merken dat wie zijn of haar beursaanvraag afgekeurd ziet, pas een nieuw werkplan kan indienen wanneer er nieuw werk van hem/haar is verschenen.

Stimuleringsbeurzen zijn dan weer bedoeld voor auteurs die hun oeuvre nog grotendeels moeten uitbouwen. Specifiek is de stimuleringsbeurs gericht op schrijvers die onlangs hun debuut publiceerden. De bedoeling is om deze beloftevolle auteurs te helpen bij de doorstart van hun literaire carrière en de publicatie van hun tweede literaire werk. Ook hiervoor is er één aanvraagronde per jaar (deadline 1 juli).

De beoordeling van de werk- en stimuleringsbeurzen in het prozagenre gebeurt door een vijfkoppige adviescommissie. Er is één adviescommissie per genre of specifiek onderwerp (bijvoorbeeld literaire organisaties of literaire tijdschriften). De voorzitter en zijn vier commissieleden vergaderen in het

bijzijn van een stafmedewerker van het Fondssecretariaat, die zelf geen stemrecht heeft. Af en toe kan ook een beroep gedaan worden op een externe beoordelaar. Leden van de adviescommissies kunnen voor maximum vier jaar benoemd worden door het Fondsbestuur. De voorzitter van elke adviescommissie zetelt in het Beslissingscollege dat op basis van de adviezen van de adviescommissies het definitieve oordeel velt over de subsidieaanvragen (Vlaams Fonds voor de Letteren, 93; 107).

Bij het beoordelen van de werk- en stimuleringsbeurzen worden volgens de procedure enkel inhoudelijke, objectieve argumenten in acht genomen. Specifieker onderscheidt het reglement de volgende criteria, gerangschikt in volgorde van hun respectievelijke belang. Een negatieve beoordeling op de eerste aspecten leidt tot een afwijzing van de aanvraag (Vlaams Fonds voor de Letteren 2018, 4):

- (1). De literaire kwaliteit van het werk gepubliceerd of opgevoerd in de voorbije jaren, met extra aandacht voor het meest recente werk.
- (2). De oeuvre-opbouw en de literaire persoonlijkheid van de auteur.
- (3). De manier waarop vroegere werkbeurzen zijn aangewend.
- (4). De transparantie en de overtuigingskracht van het ingediende werkplan.
- (5). Andere relevante criteria die van belang zijn bij het beoordelen van een aanvraag.

Een van de algemene speerpunten die het VFL in haar missietekst formuleert, is het nastreven van een 'dynamisch en divers letterenveld' (Vlaams Fonds voor de Letteren s.d. a) en ook elders blijkt dat de instelling deze waarde op een duurzame manier wil opnemen in haar beleid (Vlaams Fonds voor de Letteren 2017, 96). Essentieel in dit kader is hoe kansengroepen toegang krijgen tot de werking van het VFL, specifiek nog: de subsidies. Eerder al onderzocht Virginie Van Dael hoe personen met een andere culturele of etnische achtergrond aan het huidige letterenveld konden participeren en op welke manier het VFL de mogelijke drempels hiervoor zou kunnen verlagen (Van Dael 2016).

In het licht van de opiniestukken van Gaea Schoeters en andere auteurs, dringt de vraag zich op of ook vrouwen en mannen dezelfde kansen hebben om professioneel actief te zijn in het Vlaamse letterenveld. Met zijn subsidieregeling bekleedt het VFL een centrale positie in de (financiële) ondersteuning van de auteur en is het daarom een sleutelspeler in het verdelen van die kansen. Naar aanleiding van het verschijnen van Schoeters' opiniestuk formuleerde het VFL zelf een onderzoeksvraag om te bekijken of zijn beursgelden op een eerlijke, gelijkwaardige manier tussen mannelijke en vrouwelijke aanvragers worden verdeeld.

3. Methodologie

Dit onderzoek beperkt zich tot één welomlijnde periode, 2007 tot en met 2017, en één genre: de literaire roman. Dat betekent dat enkel de werk- en stimuleringsbeurzen van proza-aanvragen die beoordeeld werden door de Adviescommissie Proza in rekening gebracht worden. Door het merendeel van de lezers en critici wordt het genre immers nog steeds erkend als het meest prestigieuze literaire genre. De focus op proza is daarnaast ook praktisch van aard. Het levert in de eerste plaats een groot aantal aanvragen binnen één genre op (enkel aanvragen voor kinder- en jeugdliteratuur zijn jaarlijks talrijker), waardoor er voldoende materiaal is om de statistiek op los te laten. Een analyse van elk genre apart zou bovendien niet langer binnen het bestek van een masterproef vallen.

Het is belangrijk op te merken dat het onderzoek uitgaat van twee genderopties: man of vrouw. We willen daarbij geenszins onrecht doen aan genderfluiditeit of alternatieve genderbelevingen. Ook

deze binaire indeling maken we om zuiver praktische redenen en ze is ingegeven door de beschikbare data. In de eerste plaats bieden de werk- en stimuleringsbeursdossiers geen informatie over de genderbeleving van de indienende auteurs. Daarnaast bleek het onhaalbaar alle auteurs te bevragen over hun genderidentiteit. Het gehanteerde binaire onderscheid is anno 2018 allesbehalve ideaal, maar is naar eigen mening voldoende werkbaar voor de hypothese die hier onderzocht wordt.

Nog voor de presentatie van het cijfermateriaal, dient het volgende opgemerkt te worden over de gebruikte data en cijfers. Tijdens de eerste jaren van de onderzochte periode (2007 tot en met 2013) konden auteurs zowel in Nederland als in Vlaanderen een dossier indienen. Als de aanvraag bij beide instellingen gehonoreerd werd, werd het gemeenschappelijk toegekende bedrag gefinancierd door het Nederlands Letterenfonds (NFVDL) en het Vlaams Fonds voor de Letteren. De extra toezegging werd vervolgens door het betreffende Fonds betaald (Vlaams Fonds voor de Letteren 2008, 21). Omdat de toekenning in beide instellingen echter autonoom gebeurde en de beslissing van het VFL bijgevolg niet werd beïnvloed door die van het NFVDL of omgekeerd, levert dit geen betekenisvolle vertekening op van onze resultaten. Het onderzoek wil immers meten of het VFL en haar adviescommissies aanvragen vrouwonvriendelijk beoordelen. Vervolgonderzoek zou zich uiteraard wel kunnen afvragen of er een verschil zit tussen het Nederlands Letterenfonds en het Vlaams Fonds voor de Letteren.

Zowel in 2007 als 2008 werden ook de stimuleringsbeurzen als een samenwerking van het VFL en het NFVDL georganiseerd. De ingediende dossiers werden beoordeeld door een gemeenschappelijke Vlaams-Nederlandse adviescommissie. Het NFVDL stond in voor 2/3de van de financiering, het VFL voor 1/3de (Vlaams Fonds voor de Letteren 2008, 29).

Wanneer auteurs actief zijn in meerdere genres/domeinen, kunnen ze een meervoudige beurs aanvragen. In dat geval wordt het volledige dossier door meerdere adviescommissies beoordeeld. Zij formuleren vervolgens onafhankelijk van elkaar een advies, op basis waarvan het Beslissingscollege (dat bestaat uit alle voorzitters van de afzonderlijke commissies) ten slotte een geïntegreerd advies uitspreekt. In de berekeningen hieronder werden ook meervoudige beurzen meegenomen waarover de Adviescommissie Proza een advies uitsprak. In dat geval werd alleen rekening gehouden met de beoordeling en het geadviseerde aantal eenheden door de Prozacommissie. In sommige gevallen is het aandeel proza in de werkbeursaanvraag bijzonder klein, waardoor de Prozacommissie ertoe besluit het advies van de andere commissie (Poëzie, Kinder- en Jeugdliteratuur...) te volgen. In die gevallen werd het advies van de respectievelijke commissie overgenomen. Daardoor is wellicht een aantal hoge beurstoekenningen uit het poëziegenre onze data binnengeslopen.

Ten slotte zijn er nog enkele uitzonderingen die in de berekeningen buiten beschouwing bleven. Buiten de analyse vielen zo onder andere de proza-aanvragen van auteurs die beoordeeld werden door andere commissies omdat de auteur in kwestie zelf deel uitmaakte van de Adviescommissie Proza. Concreet gaat het hier om twee dossiers van Joseph Pearce die in 2011 en 2012 beoordeeld werden door de Adviescommissie Kinder- en Jeugdliteratuur omdat Pearce zelf deel uitmaakte van de Adviescommissie Proza. Omgekeerd werden ook oordelen van de Adviescommissie Proza over dossiers van een ander genre niet meegenomen (de werkbeursaanvragen van Aline Sax uit 2014, 2015 en 2016 die een werkplan voor kinder- en jeugdliteratuur betroffen), net als de dossiers die een genrewissel ondergingen en om die reden beoordeeld werden door een andere adviescommissie (Serge Van Duijnhoven in 2010 en Peter Holvoet-Hanssen in 2010).

4. Cijfermateriaal en resultaten

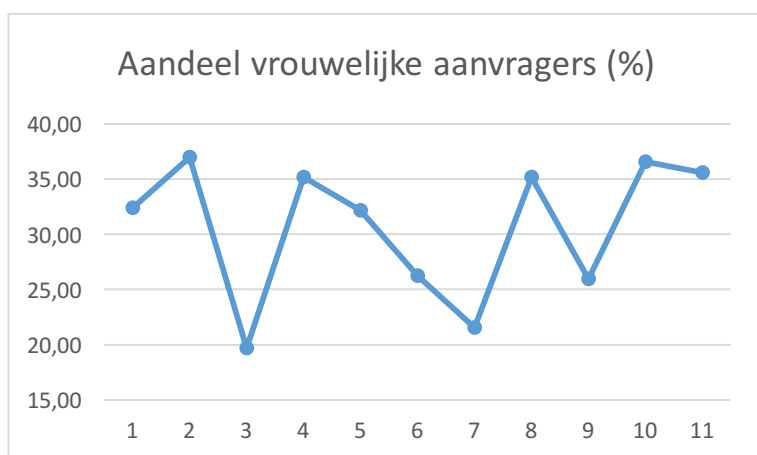
a) Het aantal aanvragers

Eerst komt de M/V-verhouding bij de aanvragers van een werk- of stimuleringsbeurs aan bod. Dienen vrouwen met andere woorden even veel, meer of minder aanvragen in dan mannen? Onderstaande tabel toont het aantal aanvragen in de periode 2007 tot en met 2017, uitgesplitst naar geslacht:

Aantal ingediende dossiers			
Jaartal	MAN	VROUW	Totaal
2007	46	22	68
2008	58	34	92
2009	49	12	61
2010	35	19	54
2011	38	18	56
2012	45	16	61
2013	40	11	51
2014	35	19	54
2015	40	14	54
2016	33	19	52
2017	29	16	45
Totaal	448	200	648

In totaal zijn er zo'n 648 dossiers voorhanden in de onderzochte periode. Dit aantal bevat zowel werkbeurzen als stimuleringsbeurzen. Meteen valt op dat vrouwen zowel in totaal als in elk jaar afzonderlijk aanzienlijk minder aanvragen indienden dan hun mannelijke collega's. Omgerekend naar procenten zit hun aandeel tussen 19,67% (in 2009) en 36,96% (2008).

Jaartal	Aandeel vrouwelijke aanvragers in procent (%)
2007	32,35
2008	36,96
2009	19,67
2010	35,19
2011	32,14
2012	26,23
2013	21,57
2014	35,19
2015	25,93
2016	36,54
2017	35,56

Zoals af te leiden valt uit de curve, zit er speling op het precieze aandeel vrouwelijke aanvragers door de jaren heen. Niettemin blijft het elk jaar onder de drempel van 40% liggen. Om te berekenen of het aandeel vrouwelijke aanvragen in de onderzochte periode significant verandert en de

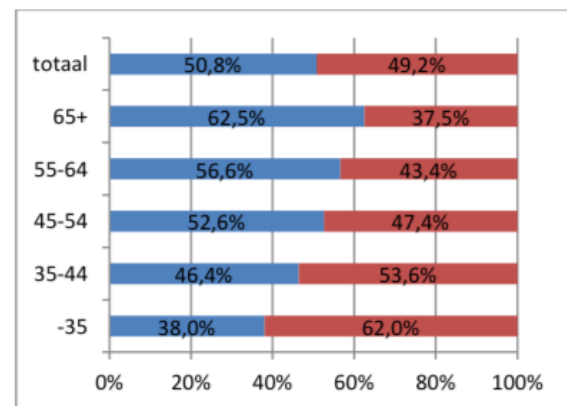
schommelingen dus niet louter toevallig zijn, wordt een chi-kwadraattest gebruikt. Daaruit blijkt dat er geen interactie is tussen het verschil in aantal vrouwelijke aanvragen en de factor jaar ($\chi^2=10,78$; $p=0,37$). Vrouwelijke auteurs dienen dus jaar na jaar ongeveer hetzelfde aantal aanvragen in.

Nu werd vastgesteld dat vrouwen niet significant meer of minder aanvragen indienen in het ene jaar ten opzichte van het andere, is de vraag of het verschil tussen mannelijke en vrouwelijke aanvragers over de jaren heen al dan niet significant is. Dienen vrouwen significant minder aanvragen in dan mannen? Daarvoor wordt eenzelfde chi-kwadraattest uitgevoerd. Hier blijkt er wel sprake te zijn van een significant verschil ($\chi^2 = 94,91$; $p = 2^{-22}$). De factor geslacht heeft bijgevolg een effect op het aantal aanvragen in de periode 2007-2017: tijdens de hele onderzochte periode dienen mannen wel degelijk meer aanvragen in dan vrouwen. Een forse 69,14% van de aanvragen gebeurde door mannen (448 van de 648); slechts 30,86% door vrouwen (200 van de 648).

Hier is nuance nodig. Het grotere percentage mannelijke aanvragen betekent niet noodzakelijk dat mannen in het algemeen gemakkelijker een aanvraag indienen. Het is immers niet duidelijk hoe deze steekproef van 648 aanvragen in verhouding staat tot de populatie van alle *mogelijke* aanvragen. Bovenstaande berekeningen gaan er immers van uit dat de helft van alle 648 aanvragen geschreven zou kunnen zijn door vrouwen en de andere helft door mannen en dat er dus evenveel mannelijke als vrouwelijke auteurs actief zijn. Dat kan echter niet zomaar betekenen dat de kans dat een vrouw een aanvraag indient even groot is als de kans dat een man indient, omdat daarvoor eerst de M/V-verhouding in de gehele populatie van potentiële aanvragers (d.w.z. alle mannelijke en vrouwelijke auteurs die een aanvraag zouden kunnen indienen) gekend zou moeten zijn.

De betrouwbaarste methode om die populatie te identificeren zou zijn om door de jaren heen te turven hoeveel mannen en vrouwen een literair prozaboek hebben gepubliceerd bij een professionele Nederlandstalige uitgeverij. Helaas valt de omvang van die oefening buiten het bestek van dit werkstuk en zijn deze gegevens bovendien niet vrij beschikbaar. Een recent onderzoek naar de sociaaleconomische positie van de professionele kunstenaar in Vlaanderen geeft van die populatie echter wel een inschatting. Daaruit blijkt immers dat er wel degelijk min of meer een evenwicht bestaat tussen het aantal mannelijke en vrouwelijke auteurs. Van de 306 onderzochte auteurs/illustratoren identificeerde 50,9% zich met het mannelijke gender en 48,9% met het vrouwelijke gender (Siongers, Van Steen & Lievens 2016, 21-23). Deze groep werd verzameld aan de hand van een open oproep waarvoor de auteurs van het artikel samenwerkten met kunstorganisaties. Vervolgens werden enkel de professionele kunstenaars behouden. Het onderzoek bood respondenten ook de mogelijkheid zich te identificeren met een andere genderidentiteit (X). Het aantal respondenten dat deze optie aankruiste was echter zo klein dat het in de resultaten niet is opgenomen. Interessant is vooral dat uit dit onderzoeksrapport ook valt af te lezen hoe deze M/V-verhouding verschilt tussen de verschillende leeftijdscategorieën. Uit nevenstaande figuur uit het onderzoeksrapport blijkt hoe in de categorieën jonger dan 45 jaar vrouwen het overwicht hebben. Bij auteurs jonger dan 35 zijn zij zelfs goed voor 62% (ibidem, 23). Het tegenovergestelde is dan weer waar voor de oudere groep waar mannen fors in de meerderheid zijn.

Figuur 14. Auteurs en illustratoren: geslachtsverdeling naargelang leeftijd (n= 306)

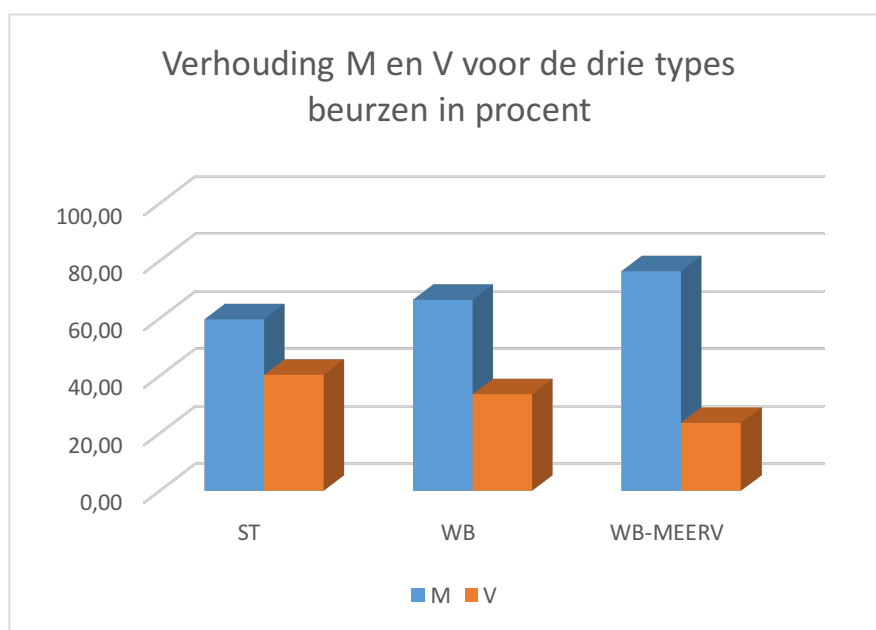

Uit de cijfers van het onderzoek van Siongers, Van Steen en Lievens valt dus af te leiden dat er in de populatie van auteurs die potentiële aanvragers zijn bij het VFL, een evenwicht bestaat tussen

mannen en vrouwen. Bij het eigenlijke aantal aanvragers zien we deze verhouding daarentegen niet gerespecteerd: daar zijn mannen immers opmerkelijk oververtegenwoordigd. Dit betekent dat vrouwelijke auteurs minder dan hun mannelijke collega's geneigd zijn een werkbeursaanvraag in te dienen. Wellicht is hiermee Gaea Schoeters' observatie bevestigd dat vrouwen minder vaak bij het VFL aankloppen. Voor een groot deel van de vrouwelijke schrijvers blijft er kennelijk een aanvraagdrempel bestaan.

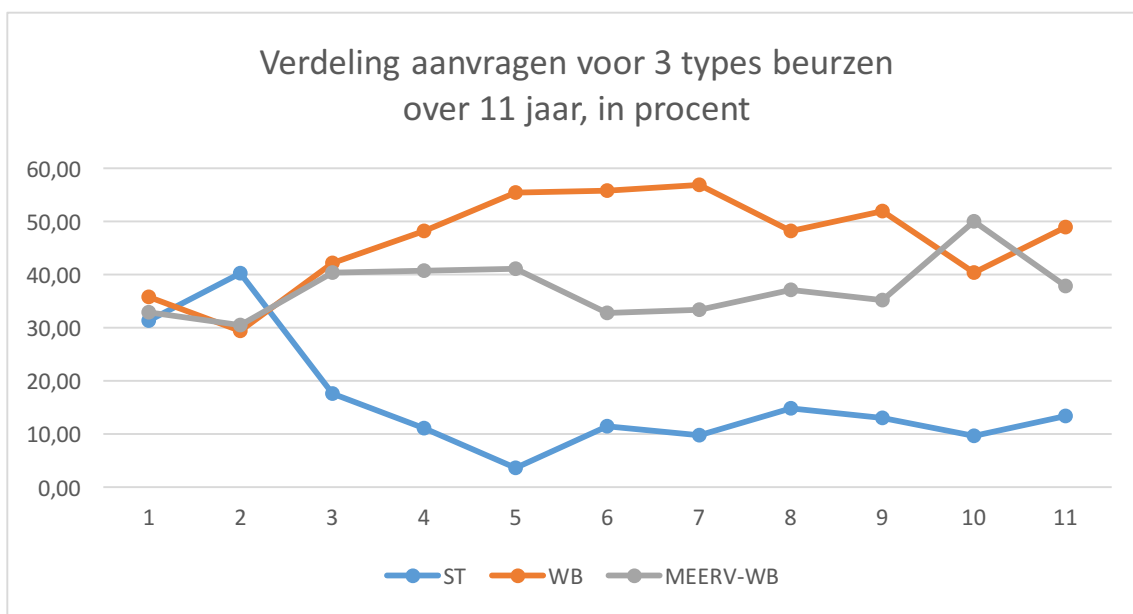
De bovenstaande berekeningen maken geen onderscheid tussen de verschillende types werkbeurzen die het VFL onderscheidt. Eerder bleek al dat globaal gezien, over alle beurzen en jaren heen, mannen significant meer aanvragen indienen dan vrouwen. Van alle aanvragen zijn ongeveer 2/3de ingediend door een man (69,14 %) en 1/3de door een vrouw (30,86 %). Houdt dat effect ook stand wanneer de beurzen afzonderlijk bekeken worden? De tabel hieronder laat zien hoe mannen en vrouwen, gesommeerd over de volledige elf jaar, verdeeld zijn over de verschillende beurzen. Een chi-kwadraattest wijst uit dat de verhouding tussen M en V over de volledige 11 jaar significant verschilt tussen de verschillende beurzen ($\chi^2 = 11,55$, $p = 0,003$). Uit paarsgewijze vergelijkingen blijkt dat tussen stimuleringsbeurzen en werkbeurzen de verhouding tussen mannelijke en vrouwelijke aanvragen niet significant verschilt ($z = -1,54$, $p = 0,12$). Bij auteurs aan het begin van hun carrière, die na het eerste gepubliceerde werk een stimuleringsbeurs aanvragen, zijn er dus niet meer vrouwelijke aanvragen dan bij werkbeurzen die bedoeld zijn voor auteurs met meerdere publicaties op hun conto. Ook bij beginnelingen is er dus een gelijkaardig onevenwicht tussen mannelijke en vrouwelijke aanvragers. Tussen werkbeurzen en stimuleringsbeurzen enerzijds en meervoudige werkbeurzen anderzijds is er wel een significant verschil (respectievelijk $z = -2,58$, $p = 0,010$ en $z = -4,12$, $p = 0,000$). Mannelijke aanvragers lijken dus vooral dominanter wanneer het gaat om meervoudige werkbeurzen. Ze zijn dus het sterkst oververtegenwoordigd in het beurstype waarmee ze aanspraak willen maken op beursgelden voor meerdere genres.

Aanvragen in ruwe aantallen	M	V	Totaal
ST	68	46	114
WB	194	98	292
WB-MEERV	181	56	237
(blank)	1		1
Totaal	444	200	644

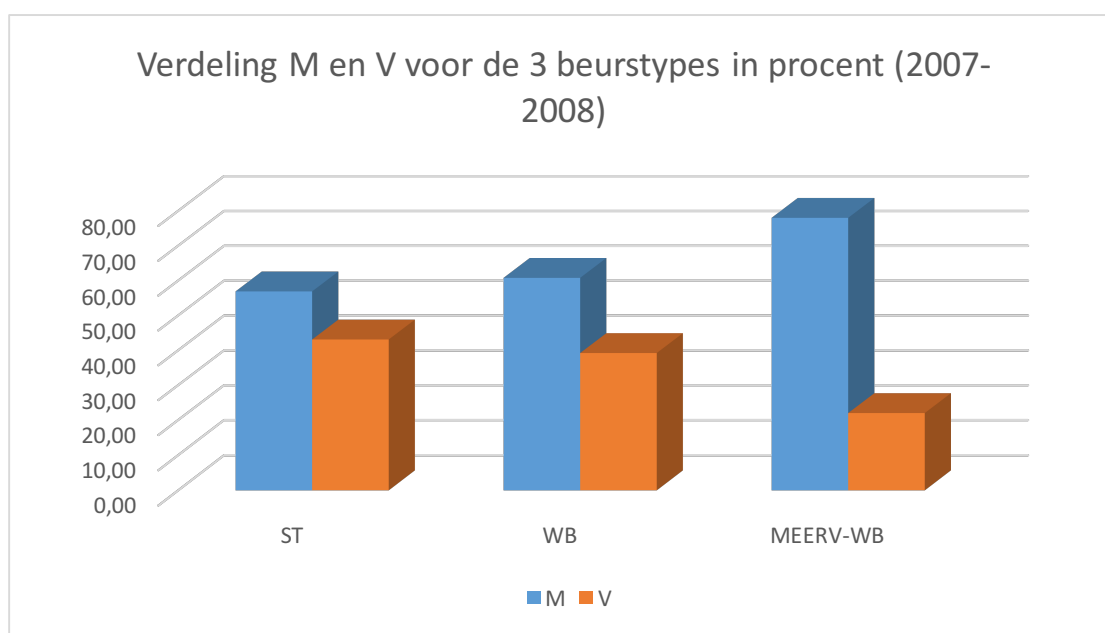
De factor geslacht buiten beschouwing gelaten, blijkt hoe de verdeling van de aanvragen over de drie beurstypes verschuift door de jaren heen. De verdeling van het totale aantal aanvragen per jaar verandert aanzienlijk naarmate de tijd vordert. Dit effect is significant ($\chi^2 = 64,30$, $p < 0,0001$). De grafiek die de verdeling van het totale aantal aanvragen over de drie beurstypes in percentages voorstelt, laat zien hoe het aantal aanvragen voor stimuleringsbeurzen een grote terugval kent in het derde jaar van de onderzochte periode (2009). Die daling zet zich daarna voort en stabiliseert voor de rest van de periode. De steile daling in het aantal aanvragen voor stimuleringsbeurzen valt te verklaren door de cofinanciering met het Nederlands Letterenfonds in de eerste twee jaren van de referentieperiode. In 2007 en 2008 werden alle Vlaamse en Nederlandse aanvragen immers samen beoordeeld door een gemeenschappelijke Vlaams-Nederlandse adviescommissie. De eerste twee jaren (2007-2008) worden daarom apart geanalyseerd van de rest van de onderzochte periode (2009-2017).

Aantal aanvragen	ST	WB	MEERV-WB	Totaal
2007	21	24	22	67
2008	37	27	28	92
2009	10	24	23	57
2010	6	26	22	54
2011	2	31	23	56
2012	7	34	20	61
2013	5	29	17	51
2014	8	26	20	54
2015	7	28	19	54
2016	5	21	26	52
2017	6	22	17	45
totaal	114,00	292,00	237,00	643,00

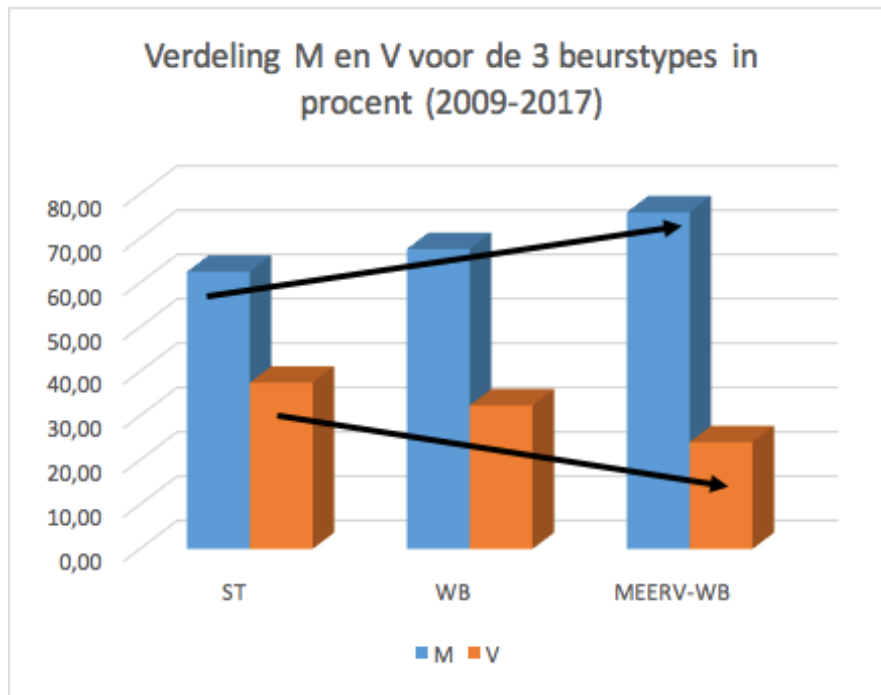
Voor de periode 2007-2008 verschilt de verhouding tussen M en V niet significant voor de 3 beurstypes onderling ($X^2 = 5,77$, $p = 0,057$). Strikt genomen is deze p-waarde te groot (want groter dan 0,05), maar de significantiedrempel is zo dichtbij dat het effect toch het vermelden waard is. Uit de tabel valt af te lezen dat bij alle beurstypes er meer mannelijke dan vrouwelijke aanvragen zijn. Bij stimuleringsbeurzen en werkbeurzen is het onevenwicht van gelijke orde ($z = -0,447$, $p = 0,655$). Het contrast tussen M en V bij meervoudige werkbeurzaanvragen is significant groter dan bij stimuleringsbeurzen ($z = -2,75$, $p = 0,006$) en dan bij werkbeurzen ($z = -2,30$, $p = 0,021$).

Aantal aanvragen 2007-2008	ST	WB	MEERV-WB	Totaal
M	33	31	39	103
V	25	20	11	56
Totaal	58	51	50	159

In de periode 2009-2017 verschilt de verhouding tussen M en V niet significant voor de drie beurstypes onderling ($X^2 = 5,29$, $p = 0,07$). Toch stijgt de trend heel sterk: uit de grafiek blijkt hoe het aandeel mannelijke aanvragen stijgt van stimuleringsbeurzen over werkbeurzen naar meervoudige werkbeurzen en het aandeel vrouwelijke aanvragen steeds verder krimpt. De analyse van paarsgewijze contrasten wijst uit dat de verhouding tussen mannen en vrouwen voor stimulerings- en werkbeurzen vergelijkbaar is ($z = -0,925$, $p = 0,355$), net als bij enkelvoudige en meervoudige werkbeurzen ($z = -1,69$, $p = 0,09$).

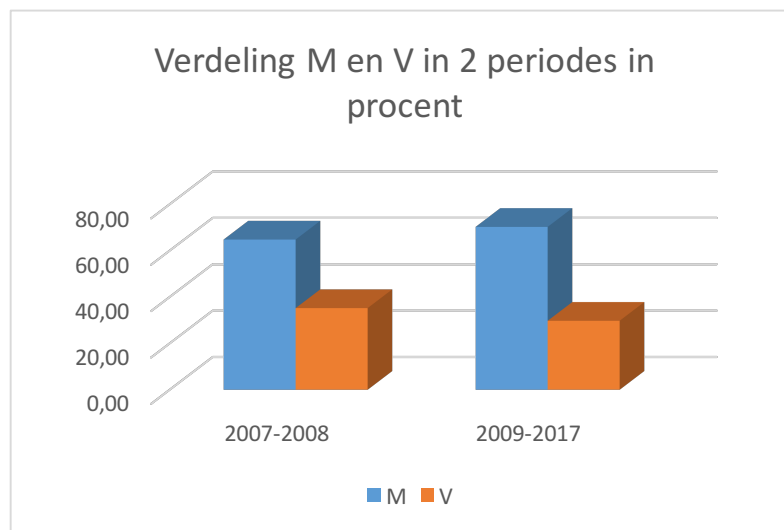
Aantal aanvragen 2009-2017	ST	WB	MEERV- WB	Totaal
M	35	163	142	340
V	21	78	45	144
Totaal	56	241	187	484

Zowel in 2007-2008 als in de rest van de onderzochte periode valt op hoe mannelijke aanvragers in alle beurstypes in sterkere mate aanwezig zijn dan vrouwen. Bij meervoudige werkbeurzen is hun dominantie echter telkens significant groter dan bij enkelvoudige werkbeurzen of stimuleringsbeurzen.

Als ten slotte de algemene verhouding tussen M en V in 2007-2008 vergeleken wordt met die in de periode 2009-2017, blijkt het overwicht van mannen van gelijke grootte ($\chi^2 = 1,680$, $p = 0,196$). Eerder werd al vastgesteld dat er over de hele periode (2007-2017) een significant groter aantal mannelijke aanvragen is. Nu blijkt hoe dat dominantiepatroon ook constant blijft over de jaren heen. Ook na de stopzetting van de samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen voor de inrichting van de stimuleringsbeurzen blijven mannelijke aanvragen in gelijke mate dominant.

Aantal aanvragen	2007-2008	2009-2017	Totaal
M	103	340	443
V	56	144	200
Totaal	159	484	643

b) Het aantal goedgekeurde aanvragen

Een tweede belangrijke vraag is natuurlijk of vrouwen hun aanvragen ook even vaak gehonoreerd zien als mannen of niet. Met andere woorden: hebben vrouwen een significant lagere slaagkans op goedkeuring van hun werkplan dan mannen?

Op de binaire slaagkans (wordt de aanvraag toegekend of niet?) van een specifieke aanvraag kunnen theoretisch gezien een aantal factoren inwerken. In de eerste plaats verschilt het jaar waarin de aanvraag werd ingediend en behandeld, daarnaast heeft misschien ook de al dan niet gender(on)evenwichtige samenstelling van de adviescommissie een invloed en ten slotte misschien ook het geslacht van de aanvrager. Om het effect van deze factoren te meten, wordt een logistische lineaire regressie gebruikt die het binaire resultaat (toekenning of niet) op basis van deze factoren voorspelt en dat vervolgens met het werkelijke resultaat vergelijkt. De factor jaar wordt geoperationaliseerd door de vraag of indienen na 2007 een invloed heeft gehad op de resultaten. De samenstelling van de commissies bekijken we aan de hand van de dichotome factor 'veel' (2 of 3 vrouwelijke leden) of 'weinig' vrouwen (0 of 1 van de 5 leden) in de commissie. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de jursamenstelling. De toegepaste test geeft de volgende output:

Jaar	Aantal mannen in AC	Aantal vrouwen in AC
2007	3	2
2008	4	1
2009	4	1
2010	4	1
2011	4	1
2012	5	0
2013	4	1
2014	4	1
2015	3	2
2016	3	2
2017	2	3

	Estimate	Std. Error	z value	Pr(> z)	
(Intercept)	0.86020	0.19935	4.315	1.6e-05	***
Jaar	0.06400	0.02672	2.395	0.016619	*
GeslachtV	-0.68055	0.18093	-3.761	0.000169	***
CieDominantievrouwelijk	-0.39303	0.17363	-2.264	0.023598	*

Hieruit valt af te leiden dat het effect van het ingediende jaar significant is ($z = 2,40$, $p = 0,017$). Dit betekent dat de kans op de toekenning van een beurs stijgt naarmate er meer jaren verstrijken sinds 2007. Zowel mannelijke als vrouwelijke aanvragers hadden dus een grotere slaagkans als ze hun werkplan later indienden. Daarnaast is ook het effect van geslacht significant ($z = -3,76$, $p < 0,0002$). Vrouwen hebben minder kans om een beurs toegekend te krijgen dan mannen, zelfs als we in beschouwing nemen dat het aantal vrouwelijke aanvragen (200) kleiner is dan het aantal mannelijke (448). De tabel laat zien hoe de succesratio van vrouwen gemiddeld 16% lager ligt dan die van mannen. Niettemin stijgt ook hun slaagkans, net als die van mannen, naarmate de jaren vorderen (maar hun succesratio stijgt dus niet *ten opzichte van* de mannelijke aanvragers).

Proportie van succes bij beursaanvraag			
	M	V	Verschil
2007	0,65	0,45	0,20
2008	0,59	0,50	0,09
2009	0,80	0,58	0,21
2010	0,80	0,53	0,27
2011	0,79	0,72	0,07
2012	0,76	0,75	0,01
2013	0,80	0,64	0,16
2014	0,71	0,53	0,19
2015	0,73	0,57	0,15
2016	0,73	0,58	0,15
2017	0,86	0,69	0,17
mean	0,75	0,59	0,15
stdev	0,08	0,09	0,07

Ten slotte is ook het effect van de samenstelling van de adviescommissie significant ($z = -2,264$, $p = 0,02$). Wanneer de helft of meer van de commissieleden vrouwen zijn (2 of 3), is de kans dat een beurs toegekend wordt aanzienlijk lager dan wanneer er helemaal geen of slechts 1 vrouw in de commissie zit. Bij een vorig testmodel bleek de interactie tussen geslacht en samenstelling niet significant ($p > 0,05$). Daarom werd de interactie uit het model verwijderd. De niet-significante interactie betekent dat meer vrouwen in de adviescommissie geen negatiever effect heeft op vrouwelijke dan op mannelijke aanvragers. De kans op toekenning van een beurs verkleint in dezelfde mate voor mannelijke en vrouwelijke auteurs naarmate er meer vrouwen in de beoordelende commissie zitten.

c) De hoogte van het toegekende bedrag

Nu is gebleken dat vrouwen minder kans maken dan mannen op een succesvolle aanvraag, is de vraag of er ook een verschil zit in de beurshoogte. Zijn toegekende mannelijke en vrouwelijke werk- of stimuleringsbeursdossiers goed voor hetzelfde bedrag?

Een belangrijke opmerking hierbij is dat het VFL voor werkbeurzen een systeem van 'eenheden' gebruikt. Eén eenheid komt overeen met een vastgesteld bedrag, waarvan de hoogte per jaar kan veranderen. Wanneer een beurs wordt toegekend kan de auteur rekenen op minimaal twee en maximaal acht eenheden. Bij het beoordelen van de werkbeursdossiers is de adviescommissie niet op de hoogte van het algemene budget dat voor dat jaar begroot werd. Ze oordelen m.a.w. zonder een inschatting te moeten maken van de te verdelen middelen. Voor de stimuleringsbeurzen werkt de adviescommissie niet met eenheden, maar met concrete bedragen waarvoor telkens een minimum- en een maximumbedrag (respectievelijk 3500 euro en 10000 euro) is vastgesteld. Om het toegekende saldo van de werk- en stimuleringsbeurzen in dezelfde rekeneenheid te kunnen weergeven werden alle eenheden van het werkbeurzensysteem omgerekend naar het bedrag in euro aan de hand van de geldsommen waarmee ze in het respectievelijke jaar waren gelijkgesteld.

Een randomisatietest onderzoekt of het geslacht van de auteur, het jaar waarin ingediend werd en de interactie tussen deze beide factoren een invloed had op de budgetgrootte van toegekende beurzen. Op basis van de geobserveerde resultaten werd eerst met een ANOVA-test een toetswaarde opgesteld. Een randomisatietest maakt vervolgens 50,000 permutaties van de

geobserveerde waarden, waarna de F-waarden voor de factoren geslacht, jaar en hun interactie berekend worden. De volgende stap bekijkt welke proportie van deze gegenereerde F-waarden groter is dan de geobserveerde F-waarde. Deze proportie is de p-waarde voor de onderzochte factor. Als de proportie, en dus p-waarde, kleiner is dan 0,05 oefent de bestudeerde factor een significant effect uit.

Het jaar waarin een aanvrager indient, heeft geen significante invloed op de grootte van het toegekende bedrag ($p = 0,595$) – dit in tegenstelling tot het al dan niet toegekend krijgen van een beurs, waar het jaar van toekenning wel een significante factor bleek. Voor het geslacht van de aanvrager is dat daarentegen wél het geval ($p < 0,0001$). De grootte van het toegekende bedrag is met andere woorden significant groter voor mannen. De interactie tussen de factor jaar en de factor geslacht blijkt niet significant ($p = 0,35$).

Is ten slotte ook het hoogst toegekende bedrag of 'topbedrag' afhankelijk van geslacht? Met andere woorden: krijgen telkens mannen de grootste budgetten uitgekeerd? In de eerste plaats valt per jaar te berekenen of het hoogste bedrag naar een man of een vrouw gaat. Onderstaande tabel laat zien dat een vrouw in geen enkel jaar op het hoogst toegekende bedrag kon rekenen.

Aantal M/V met hoogst toegekende bedrag per jaar		
	M	V
2007	1	0
2008	1	0
2009	3	0
2010	4	0
2011	2	0
2012	1	0
2013	1	0
2014	1	0
2015	2	0
2016	1	0
2017	2	0

Daarnaast wordt onderzocht hoeveel mannen en vrouwen bedragen boven of onder de mediaan (van het respectievelijke jaar) toegekend krijgen. Hiervoor werd een chi-kwadraattest gebruikt om het voorspelde aantal mannen en vrouwen boven en onder de mediaan te toetsen aan de werkelijk geobserveerde aantallen. De cijfers per jaar laten zien dat in enkele jaren het aantal vrouwen onder de mediaan significant lager ligt dan we bij een gelijke verdeling zouden mogen verwachten (in 2010: $X^2 = 5,53$, $p = 0,02$, in 2011: $X^2 = 5,25$, $p = 0,02$, in 2015: $X^2 = 6,91$, $p = 0,01$ en in 2017: $X^2 = 10,60$, $p = 0,001$). Dit beeld komt nog sterker naar voren in aparte analyses van de eerste helft van de periode (2007 t.e.m. 2011) en de tweede helft (2012 t.e.m. 2017). In beide periodes zijn er significant meer mannen dan vrouwen boven of op de mediaan van de toegekende bedragen (in 2007-2011: $X^2 = 13,93$ en $p = 0,0002$, in 2012-2017: $X^2 = 18,92$ en $p = 0,00001$). Er is bovendien geen evolutie in de man-vrouwverhouding bij de bedragen onder de mediaan tussen de beide periodes, uit de onderstaande tabellen blijkt hoe zowel boven als onder de mediaan het aantal mannen en vrouwen quasi identiek is. De aparte analyses van een eerste en tweede helft van de gehele periode zijn bovendien geschikter omdat op die manier het relatieve kleine aantal data per jaar vermeden wordt.

Periode 2007-2011

<i>observed</i>	M	V	Totaal
<= mediaan	92	49	141
> mediaan	65	8	73
Totaal	157	57	214

<i>predicted</i>	M	V	Totaal
<= mediaan	103,44	37,56	141
> mediaan	53,56	19,44	73
Totaal	157	57	214

$$\chi^2 = 13,93; p = 0,0002$$

Periode 2012-2017

<i>observed</i>	M	V	Totaal
<= mediaan	89	50	139
> mediaan	80	9	89
Totaal	169	59	228

<i>predicted</i>	M	V	Totaal
<= mediaan	103,03	35,97	139
> mediaan	65,97	23,03	89
Totaal	169	59	228

$$\chi^2 = 18,92; p = 0,00001$$

Bij een analyse van de volledige periode (2007-2017) wordt dit beeld alleen maar bevestigd. Nogmaals blijkt hoe mannen grotere beursbedragen krijgen dan vrouwen.

Volledige periode: 2007-2017

<i>observed</i>	M	V	Totaal
<= mediaan	181	99	280
> mediaan	145	17	162
Totaal	326	116	442

<i>predicted</i>	M	V	Totaal
<= mediaan	206,52	73,48	280
> mediaan	119,48	42,52	162
Totaal	326	116	442

$$\chi^2 = 32,78; p = 1,03^E-08$$

De vraag of vrouwen lagere beurzen dan mannen krijgen, kan ook op een andere manier benaderd worden. De variatiebreedte van alle toegekende bedragen kan per jaar ook verdeeld worden in 8 gelijke stukken. Deze intervallen worden berekend op het verschil tussen de minimum- en maximumbedragen, dat daarna gedeeld wordt door 8 om de grootte van het interval te bepalen. Hiermee wordt vervolgens nagegaan hoeveel mannen en vrouwen per jaar een bedrag krijgen uit de vier hoogste of uit de vier laagste 'schijven'. Is de verhouding tussen mannen en vrouwen in de hoogste en laagste schijven dezelfde?

Hier blijkt dat gedurende enkele jaren er meer vrouwen in de lagere schijven belanden dan verwacht op basis van de nulhypothese. Opnieuw demonstreren aparte analyses van de eerste helft van de periode (2007 t.e.m. 2011) en de tweede helft van de periode (2012 t.e.m. 2017) dat er significant meer mannen dan vrouwen in de hoogste vier schijven van de toegekende bedragen zitten (in 2007-2011: $X^2 = 14,20$ en $p = 0,0002$, in 2012-2017: $X^2 = 14,85$ en $p = 0,0001$). Tussen beide periodes valt bovendien geen evolutie vast te stellen in de man-vrouwverhouding over de hoogste vier en laagste vier schijven. Ook hier blijkt hoe de getallen haast identiek zijn. Het beeld wordt bevestigd in een analyse van het volledige tijdvak (2007-2017: $X^2 = 29,00$; $p = 0,0000001$).

Periode 2007-2011

<i>observed</i>	M	V	Totaal
schijven 1-4	106	53	159
schijven 5-8	51	4	55
Totaal	157	57	214

<i>predicted</i>	M	V	Totaal
schijven 1-4	116,65	42,35	159
schijven 5-8	40,35	14,65	55
Totaal	157	57	214

$$X^2 = 14,20; p = 0,0002$$

Periode 2012-2017

<i>observed</i>	M	V	Totaal
schijven 1-4	103	52	155
schijven 5-8	66	7	73
Totaal	169	59	228

<i>predicted</i>	M	V	Totaal
schijven 1-4	114,89	40,11	155
schijven 5-8	54,11	18,89	73
Totaal	169	59	228

$$X^2 = 14,85; p = 0,0001$$

Volledige periode: 2007-2017

<i>observed</i>	M	V	Totaal
schijven 1-4	209	105	314
schijven 5-8	117	11	128
Totaal	326	116	442

<i>predicted</i>	M	V	Totaal
schijven 1-4	231,59	82,41	314
schijven 5-8	94,41	33,59	128
Totaal	326	116	442

$$\chi^2 = 29,00; p = 0,0000001$$

Uit de bovenstaande tests komt naar voren hoe het budget van positief geëvalueerde werkbeurzen bij vrouwen significant lager ligt dan bij mannen. Er bevinden zich dus meer vrouwen binnen de groep van lagere bedragen (geoperationaliseerd als 'onder de mediaan') dan een evenwichtige man-vrouwverdeling zou voorspellen. Deze scheve distributie van mannen en vrouwen over de hoge en lage bedragen is terug te vinden in zowel de eerste als de tweede helft van de bestudeerde periode. Er is dus geen sprake van een evolutie in het voordeel van vrouwelijke aanvragers. Van het begin tot het einde van de bestudeerde periode krijgen zij significant lagere beursbudgetten toegekend dan mannelijke auteurs.

d) Analyse vanuit het aantal individuele aanvragers

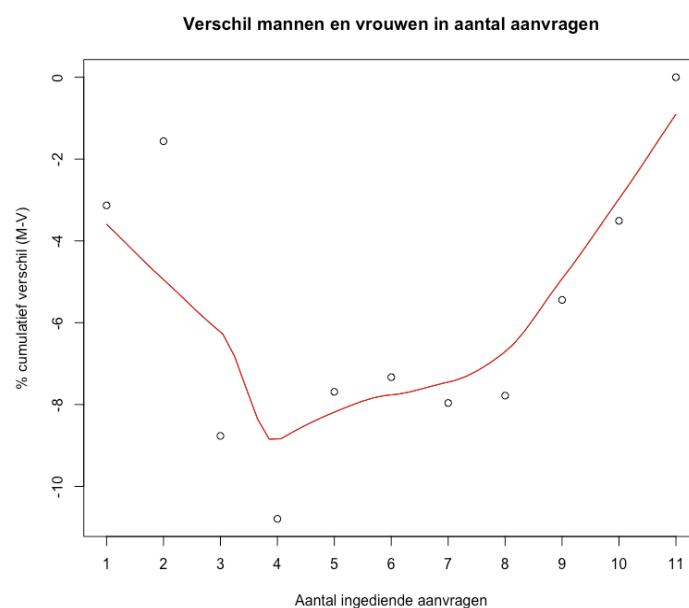
Je zou hierdoor kunnen vermoeden dat de hoge beursgeldten steeds naar dezelfde, mannelijke, aanvragers gaan, die elk jaar opnieuw een werkplan indienen. Het loont daarom de moeite om de gegevens ook vanuit individuele aanvragers te bekijken. Bovenstaande analyses gaan immers uit van het aantal unieke aanvragen, zonder rekening te houden met het aantal unieke auteurs die ze indienen. Voor de volgende tests werden alle aanvragers geanonimiseerd aan de hand van een unieke initialencombinatie.

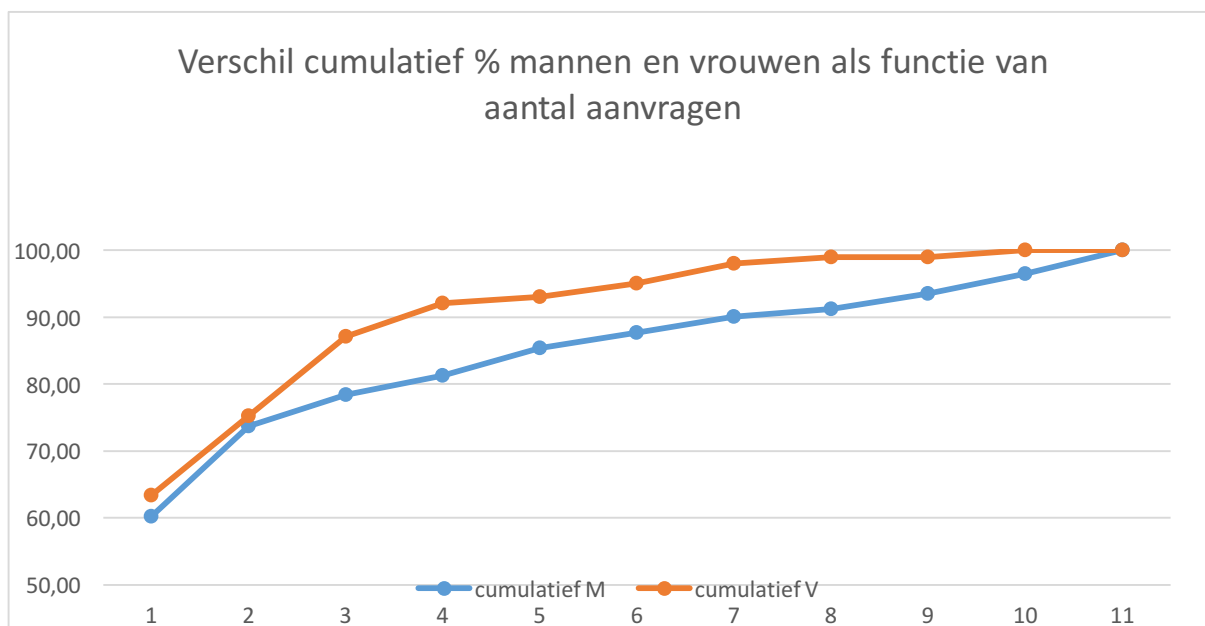
In een eerste beweging wordt onderzocht hoeveel unieke personen aanvragen hebben ingediend gedurende de 11 jaar van de referentieperiode. Daarvoor worden zowel de frequentie (aantal personen met 1/2/3... aanvragen), de proportie (deze frequentie gedeeld door het totale aantal personen, uitgedrukt in een percentage) als de cumulatieve proportie (de som van alle proporties tot en met het maximumaantal aanvragen, in dit geval 11) voorgesteld in onderstaande tabel.

# aanvragen	# mannen	% M	cumulatief M
1	103	60,23	60,23
2	23	13,45	73,68
3	8	4,68	78,36
4	5	2,92	81,29
5	7	4,09	85,38
6	4	2,34	87,72
7	4	2,34	90,06
8	2	1,17	91,23
9	4	2,34	93,57
10	5	2,92	96,49
11	6	3,51	100,00
Totaal	171	100	

# aanvragen	# vrouwen	% V	cumulatief V
1	64	63,37	63,37
2	12	11,88	75,25
3	12	11,88	87,13
4	5	4,95	92,08
5	1	0,99	93,07
6	2	1,98	95,05
7	3	2,97	98,02
8	1	0,99	99,01
9	0	0,00	99,01
10	1	0,99	100,00
11	0	0,00	100,00
Totaal	101	100	

Het verschil tussen het cumulatieve percentage mannelijke aanvragen aftrekken en het cumulatieve percentage vrouwelijke aanvragen kan voorgesteld worden door onderstaande kromme:

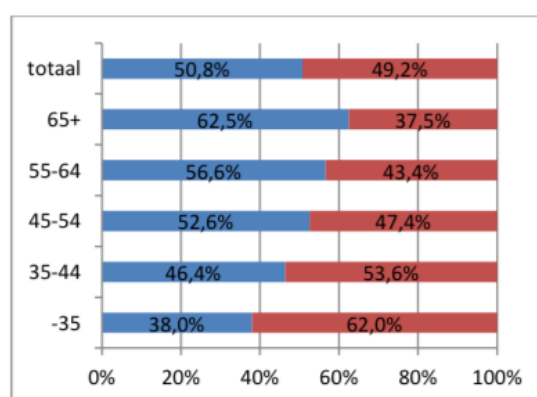

Wat hierbij in de eerste plaats opvalt, is dat het gaat om negatieve verschillen: het cumulatief percentage van mannelijke aanvragers ligt systematisch lager dan dat van vrouwen. Enkel bij het maximaal aantal ingediende aanvragen (11), halen de mannen de vrouwen in. Hetzelfde beeld komt naar voren uit de grafiek met beide rechten die het cumulatief percentage van respectievelijk mannen en vrouwen voorstellen. Dat wil zeggen dat de vrouwen sneller klimmen op de ladder van de cumulatieve percentages en dat de meerderheid zich bij hen dus in de lagere aantallen aanvragen situeert. Omgekeerd betekent het feit dat mannen pas de volle 100 procent bereiken bij het maximaal aantal aanvragen, dat ze meer dan vrouwen hoge aantallen aanvragen indienen. Dergelijk verschil is voor weinig aanvragen nog afwezig: de overgrote meerderheid mannen én vrouwen dient slechts 1 of 2 aanvragen in (zo'n 75%). In het bereik tussen 3 en 8 aanvragen blijven mannen het sterkst achter op vrouwen. Dit wil zeggen dat vrouwen sterker vertegenwoordigd zijn bij een lager aantal aanvragen en dat mannen dit verschil later, bij de hogere aantallen aanvragen, zullen inhalen. Dat is inderdaad het geval bij de categorie met het hoogste aantal aanvragen (9 tot 11). Het verschil is het grootst bij het maximale 11 aantal aanvragen. Hier dienden alleen maar mannen in. Het lijkt er dus op dat mannen, zoals Schoeters suggereert, zelfverzekerder naar het Fonds trekken en makkelijker aanvragen blijven indienen. De kromme die beschreven wordt door deze gegevens geeft een curvilineair verband aan, meer bepaald in een U-vorm. Die kromme U-vorm is het resultaat van een rechte van de lineaire regressie die verandert in een kromme die de voorspelde waarden kan verbinden door de introductie van een kwadratische component. Die kwadratische component is sterk statistisch significant ($t = 4,88$, $p = 0,0001$).

Uit een onderzoeksrapport van de UGent bleek hierboven al hoe de verhoudingen tussen mannelijke en vrouwelijke auteurs sterk verschillen naargelang hun leeftijd. De onderstaande tabellen geven de verhouding tussen mannelijke en vrouwelijke aanvragers in de bestudeerde data weer, verdeeld over 6 leeftijdsgroepen. Daar valt in de eerste plaats bij op hoe vooral auteurs van middelbare leeftijd (tussen 40 en 60 jaar oud) aanvragen indienen bij het VFL. De cumulatieve percentages brengen in beeld hoe respectievelijk het aantal mannelijke en vrouwelijke aanvragers verdeeld

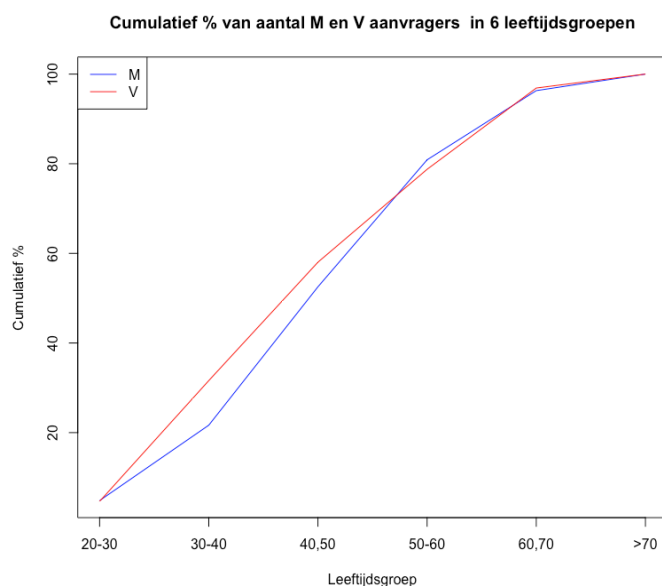
Figuur 14. Auteurs en illustratoren: geslachtsverdeling naargelang leeftijd (n= 306)

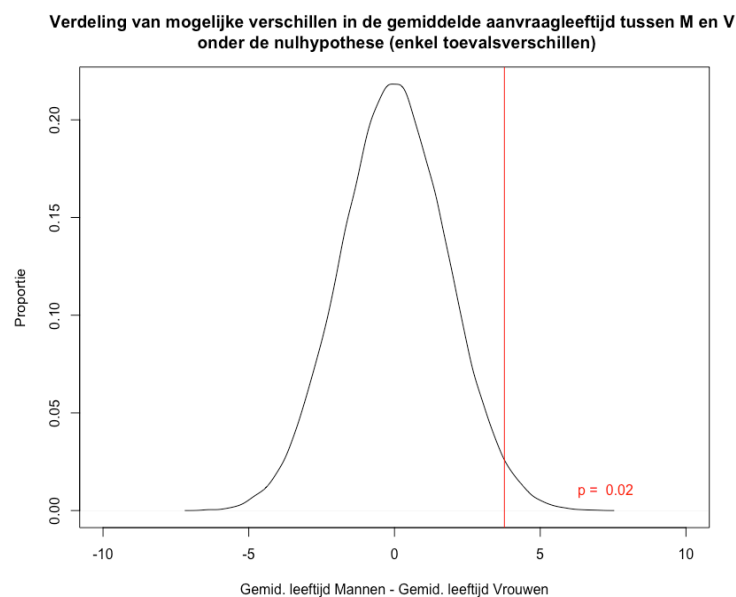
is over de verschillende leeftijdscategorieën. Uit de kromme blijkt hoe het cumulatieve percentage van vrouwen sneller klimt in de jongere leeftijdscategorieën dan dat van mannen. Een chi-kwadraattest bevestigt dat de verdeling van mannen over de verschillende leeftijdscategorieën significant verschilt van de verdeling van vrouwen over de verschillende leeftijdscategorieën ($\chi^2 = 11,48$, $p = 0,043$). Het aantal vrouwelijke aanvragers ziet zich dus vooral over de jongere groepen verdeeld.

Leeftijdsgroep	M (absolute aantal)	V (absolute aantal)	Totaal
20-29	21	9	30
30-39	73	52	125
40-49	134	51	185
50-59	123	40	163
60-69	67	35	102
>70	16	6	22
Totaal	434	193	627

Leeftijdsgroep	M (percentage van totale aantal mannelijke aanvragers)	V (percentage van totale aantal vrouwelijke aanvragers)	Cumulatief percentage M	Cumulatief percentage V
20	4,84	4,66	4,84	4,66
30	16,82	26,94	21,66	31,61
40	30,88	26,42	52,53	58,03
50	28,34	20,73	80,88	78,76
60	15,44	18,13	96,31	96,89
>70	3,69	3,11	100,00	100,00
Totaal	100	100	100	100

In een tweede stap wordt de gemiddelde leeftijd van mannelijke en vrouwelijke aanvragers berekend. Voor 171 mannen in kwestie is de gemiddelde leeftijd 45,97, voor de 170 vrouwen 42,20. Het verschil tussen beide is 3,77. Is dit verschil ook significant? Een t-test is hier niet bruikbaar omdat de data onvoldoende normaal verdeeld zijn. Er wordt gebruikgemaakt van een randomisatiemodel waarbij de mogelijke verschillen tussen de gemiddelde mannelijke en vrouwelijke leeftijd 50000 keer herhaald worden. Zo ontstaat er een normaalverdeling van een hele grote groep verschillen die door het toeval zouden kunnen ontstaan. Het werkelijk geobserveerde verschil in gemiddelde leeftijd valt daarbij in de rechtse staart van de curve. De kans dat het verschil tussen de mannelijke gemiddelde leeftijd en de vrouwelijke leeftijd zo groot zou zijn blijkt significant te zijn ($p = 0,02$). Vrouwelijke aanvragers zijn gemiddeld dus jonger dan mannelijke aanvragers.

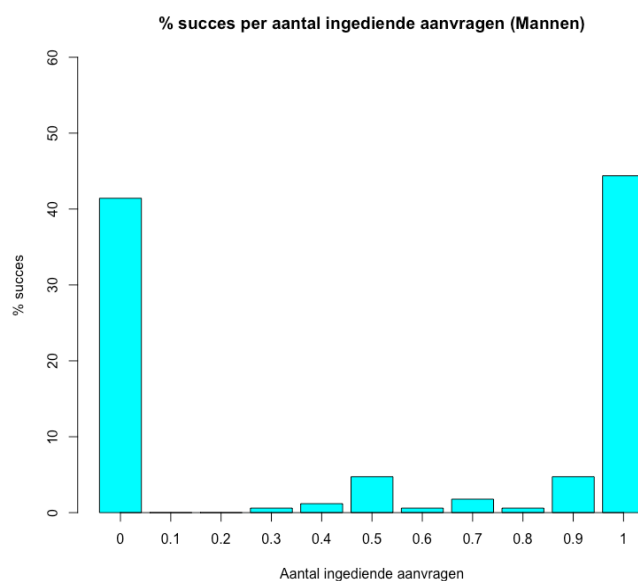

Deze test kan herhaald worden specifiek voor auteurs die maar één aanvraag indienden. Het verschil tussen de gemiddelde leeftijd van mannelijke auteurs in deze groep (46,15) en de gemiddelde leeftijd van vrouwelijke auteurs in deze groep (42,80) blijkt ook hier significant ($p = 0,036$). Ook voor auteurs die meerdere aanvragen indienden werd de test uitgevoerd. Hiervoor gingen we uit van hun respectievelijke leeftijd bij de eerste aanvraag. Het verschil tussen de gemiddelde mannelijke leeftijd (45,85) en gemiddelde vrouwelijke leeftijd (45,89) is hier niet significant ($p = 0,0513$).

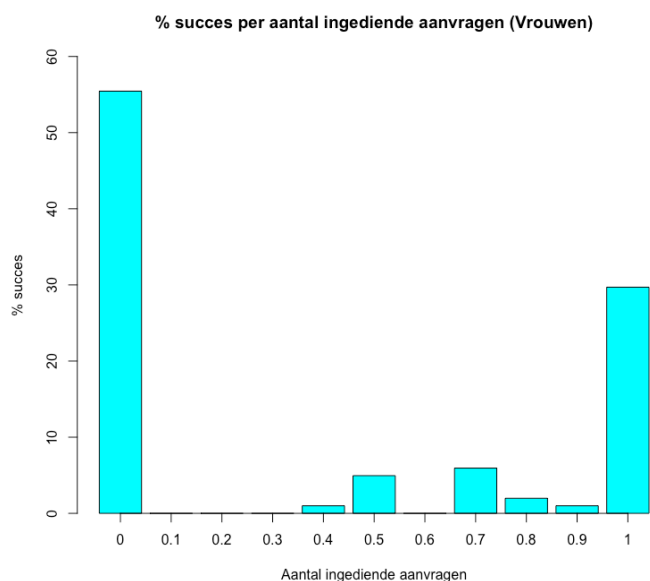
Hierboven werd vastgesteld hoeveel verschillende mannelijke en vrouwelijke individuele aanvragers er zijn en hoe die zich ook wat leeftijd betreft tot elkaar verhouden. De volgende vraag onderzoekt of ook de succesansen tussen individuele mannen en vrouwen verschillen. Met andere woorden: ziet een mannelijke of vrouwelijke aanvrager elk werkplan dat hij of zij indient ook gehonoreerd? Gebeurt dat vaker bij mannen dan vrouwen? Wanneer de mannelijke en vrouwelijke tabel met elkaar vergeleken worden, valt meteen op dat bij beide seksen de meerderheid van de aanvragers ofwel nooit succes heeft (0) ofwel altijd succes heeft (1). Een minderheid van de aanvragers heeft soms wel succes, soms niet. Wellicht is hier het zogenaamde Mattheuseffect aan het werk: auteurs met een reeks toekenningen op hun palmares, maken ook daarna meer kans op honorering van hun werkbeurs (Bask & Bask 2015, 2). Bij mannen is dit 14,20% (optelsom van alle procenten vanaf 0,1 tot en met 0,9), bij vrouwen 14,85%. Deze cijfers zijn op zich niet verwonderlijk. Adviescommissies bij het VFL kunnen immers een continuering van het aantal geadviseerde eenheden voorstellen. Een auteur kan zo voor 1, 2 of zelfs 3 jaar rekenen op een vast aantal eenheden. Hij/zij rapporteert in dat geval jaarlijks over de voortgang van zijn/haar werk. 'Een negatief signaal van het Beslissingscollege

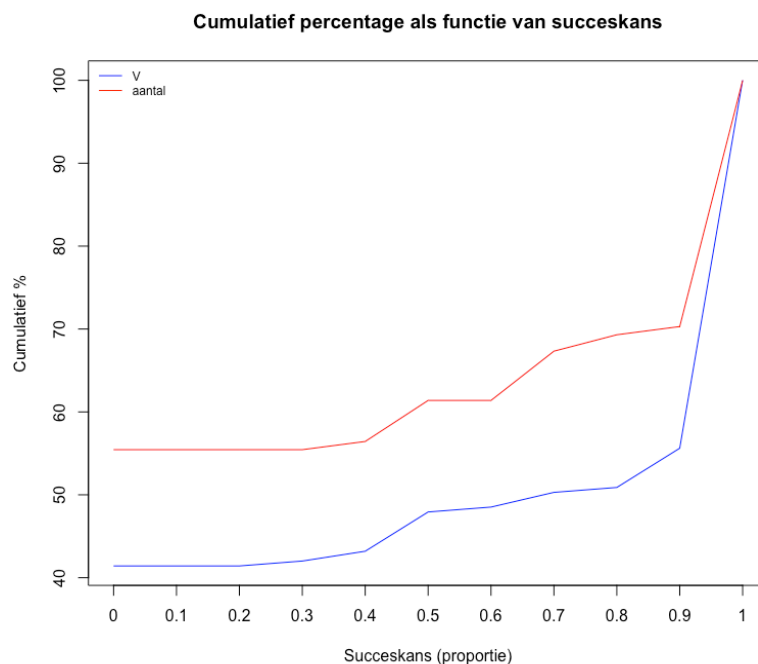
aan de auteur in het tweede jaar van de continuering kan leiden tot een aanpassing van het aantal eenheden naar beneden in het derde jaar' (Vlaams Fonds voor de Letteren 2018, 5). Daarnaast is er ook het zogenaamde beschermingsprincipe. Dat bepaalt dat een auteur die eerder vier of meer eenheden ontving (en dus zeer positief onthaald werd door de adviescommissie), bij een negatieve beoordeling in het volgende jaar nog op minstens drie eenheden kan rekenen. Pas een tweede negatieve beoordeling in het jaar daarna, kan ertoe leiden dat de auteur geen beurs meer krijgt (idem). Daarom is het dus niet zo verrassend dat veel aanvragers bij het VFL na een eerste succesvolle beoordeling ook daarna nog positief geëvalueerd worden. Tegelijkertijd blijft het aantal continueringen en toepassingen van het beschermingsprincipe beperkt, waardoor geen van beide een echte sluitende verklaring levert voor het feit dat 'veelaanvragers' ook veel toekenningen krijgen.

<i>Bin</i>	<i>Frequency</i>	<i>%</i>	<i>cumulatief % M</i>
0,0	70	41,42	41,42
0,1	0	0,00	41,42
0,2	0	0,00	41,42
0,3	1	0,59	42,01
0,4	2	1,18	43,20
0,5	8	4,73	47,93
0,6	1	0,59	48,52
0,7	3	1,78	50,30
0,8	1	0,59	50,89
0,9	8	4,73	55,62
1,0	75	44,38	100,00
Totaal	169	100	

<i>Bin</i>	<i>Frequency</i>	<i>%</i>	<i>cumulatief % V</i>
0,0	56	55,45	55,45
0,1	0	0,00	55,45
0,2	0	0,00	55,45
0,3	0	0,00	55,45
0,4	1	0,99	56,44
0,5	5	4,95	61,39
0,6	0	0,00	61,39
0,7	6	5,94	67,33
0,8	2	1,98	69,31
0,9	1	0,99	70,30
1,0	30	29,70	100,00
Totaal	101	100	

Een vergelijking tussen de cumulatieve percentages van mannelijke en vrouwelijke aanvragers en hun succesratio in bovenstaande grafiek laat zien hoe deze lijnen quasi gelijklopen. In de succesregio van 0,1 tot 0,9 procent lopen de mannen ongeveer 14,5% achter. Mannen hebben immers procentueel veel minder kans dan vrouwen om nooit succes te hebben (en dus proportie 0 te scoren) dan vrouwen. Helemaal rechts, bij succesproportie 1, maken mannen een serieuze inhaalbeweging om de cumulatieve 100% te behalen. Dit betekent dat er 14,7% meer mannen voorkomen in de groep die altijd succes heeft dan vrouwen.

Om te testen of deze verschillen statistisch significant zijn, worden twee regio's van de successchaal onderzocht: 0 t.e.m. 0,9 en 1 (altijd succes). Uit de tabellen hierboven blijkt dat de verdeling van de ruwe aantallen over deze regio's verschilt tussen mannen en vrouwen. Er is dus niet voldaan aan de nulhypothese dat er hierin geen verschil zou bestaan tussen mannen en vrouwen. Op de gegevens passen we een chi-kwadraattest toe, die een significant resultaat geeft ($\chi^2 = 5,73$; $p = 0,017$). Er bevinden zich dus meer vrouwen in de categorie lager dan succesproportie 1 dan we bij een gelijke verdeling zouden verwachten. Daarnaast bevinden er zich ook meer mannen dan verwacht in de hoogste succes categorie ($\chi^2 = 5,00$; $p = 0,025$).

De vorige test hield geen rekening met het aantal aanvragen dat een individu indiende. Succesratio 1, 'altijd succes', kan dus zowel staan voor iemand die 11 aanvragen indient en die gehonoreerd ziet, maar ook voor iemand die maar 1 aanvraag indiende. In de volgende test worden de succesansen niet langer enkel globaal vergeleken, maar wordt er ook rekening gehouden met het aantal ingediende aanvragen.

Op basis van het curvilineair verband tussen het verschil in aantal aanvragen door M en V, en het aantal ingediende aanvragen in de referentieperiode, worden de volgende regio's aan de hand van aparte analyses onderzocht: 1 tot 2 aanvragen, 3 tot 8 aanvragen en 9 tot 11 aanvragen. Uit de vorige, globale, analyse van de succesratio is bovendien gebleken dat het grootste contrast tussen mannen en vrouwen tussen een proportie succes < 1 en een proportie 1 zit.

Voor de regio 1 tot 2 aanvragen en de regio 3 tot 8 aanvragen, werd een chi-kwadraattest uitgevoerd. Binnen de groep personen die 1 of 2 keer een aanvraag hebben ingediend is er een significant verschil in de verdeling van M en V over de categorieën 'altijd succes' (proportie 1) en

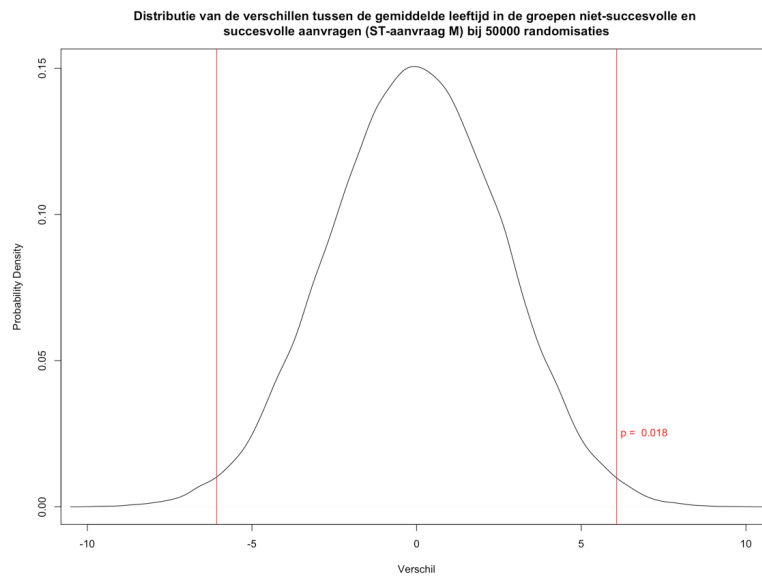
‘niet altijd succes’ (proportie < 1) ($X^2 = 4,90$; $p = 0,027$). Dit betekent dat er significant meer mannen zijn die in 1 of 2 van hun (enige) aanvragen succesvol zijn (40,32 %) dan vrouwen (25,00 %). Binnen de groep auteurs die 3 tot 8 aanvragen indiende in de onderzochte periode van 11 jaar, is het verschil tussen M en V niet significant. De kansen tussen mannelijke en vrouwelijke auteurs binnen deze categorie om al hun aanvragen gehonoreerd te zien, zijn dus vergelijkbaar ($X^2 = 0,19$; $p = 0,667$). Mannen en vrouwen die jaar na jaar een werkplan laten beoordelen hebben dus een gelijkaardige kans op succes. Het lijkt er dus op dat vrouwen, wanneer ze nog geen reputatie hebben opgebouwd met meerdere succesvolle aanvragen, minder kans maken om hun eerste of tweede beursaanvraag goedgekeurd te zien. Eens ze het glazen plafond doorbroken hebben, is hun succesratio gelijk aan die van mannen.

Voor de groep personen die 9 tot 11 aanvragen indiende, kan geen chi-kwadraattest uitgevoerd worden. In deze groep is immers maar 1 vrouw aanwezig, een bijzonder klein aantal als je vergelijkt met de 15 mannen in deze categorie. Dit verschil is opvallend groter dan je zou verwachten wanneer je kijkt naar het algemene evenwicht tussen mannen en vrouwen in de volledige aanvragerspopulatie (171 mannen en 101 vrouwen). Die verhouding komt hier helemaal niet terug, in tegenstelling tot de nulhypothese die in elke categorie dezelfde verhouding tussen mannelijke en vrouwelijke aanvragers als in de populatie verwacht. In plaats van de succesratio wordt voor deze groep ‘topaanvragers’ onderzocht of de verhouding tussen M en V die van de algehele populatie weerspiegelt. Een chi-kwadraattest wijst aan dat er voor de categorie 9 tot 11 aanvragen significant meer mannen dan vrouwen zijn ($X^2 = 6,54$; $p = 0,011$). De gemiddelde proportie succes voor deze auteurs ligt heel hoog: bij de 15 mannen bedraagt ze 0,96, bij de ene vrouw die 10 aanvragen indiende 0,90. Vrijwel alle aanvragen van deze groep auteurs worden dus gehonoreerd. Wie veel indient, heeft bijgevolg een hoge proportie succes en krijgt bijna altijd financiering. Niet verwonderlijk, aangezien je bij een eerdere afwijzing pas weer kan aanvragen zodra je nieuw werk kan voorleggen aan de commissie. Omgekeerd zien auteurs van wie eerdere aanvragen werden goedgekeurd zich naar alle waarschijnlijkheid aangemoedigd een nieuwe aanvraag in te dienen. Zoals eerder al werd aangegeven, is dit effect deels ook te wijten aan de continueringsregeling en het beschermingsprincipe dat in het reglement van de werkbeursaanvragen werd ingebouwd. Het verband tussen hoge succesansen en veel aanvragen maakt niet duidelijk of het ene het andere veroorzaakt of omgekeerd. Het is evengoed mogelijk dat er een derde factor verantwoordelijk is voor deze associatie. Mogelijk heeft de adviescommissie een duidelijke voorkeur voor schrijvers met een specifieke schrijfstijl, die doorgaat voor de gevestigde literaire norm en die sterk gekleurd is door een mannelijke literatuurtraditie.

Dat de correlatie tussen het aantal aanvragen en de succesproportie erg hoog is, wekt weinig verbazing. Voor mannen bedraagt ze 0,91, voor vrouwen 0,82. De maximale correlatie die theoretisch mogelijk zou zijn is 1. Auteurs die meer indienen, hebben dus een grotere kans om een hogere proportie succes te behalen. Maar de causale relatie kan ook anders zijn: wellicht worden auteurs met eerdere succesvolle aanvragen, aangemoedigd om jaar na jaar een nieuw werkplan in te dienen.

Hierboven bleek al hoe vrouwelijke aanvragers significant jonger zijn dan mannelijke auteurs die een werk- of stimuleringsbeurs aanvragen. Maar heeft leeftijd ook een effect op de succesansen van een auteur? Zien oudere auteurs hun aanvragen makkelijker gehonoreerd? Om dit effect in te schatten worden randomisatietesten toegepast op alle zes combinaties tussen het geslacht (M of V) en het type werkbeurs (werkbeurs, stimuleringsbeurs en meervoudige werkbeurs). De test permuteert 5000 keer alle mogelijke leeftijden over de aanvragers zodat er een willekeurige verdeling ontstaat. Als leeftijd geen relevante factor is bij het al dan niet toegekend krijgen van een beurs dan mag het effect van leeftijd in de willekeurige verdeling niet sterk afwijken van het geobserveerde verschil in gemiddelde leeftijd tussen succesvolle en niet-succesvolle aanvragers. Dat blijkt bij vijf van de zes testen het geval te zijn. Enkel bij mannen die een stimuleringsbeurs

aanvragen is het effect van leeftijd op succes wél relevant, niet-succesvolle aanvragers (43,34 jaar) zijn er significant ouder dan succesvolle aanvragers (37,27 jaar) ($p = 0,018$).

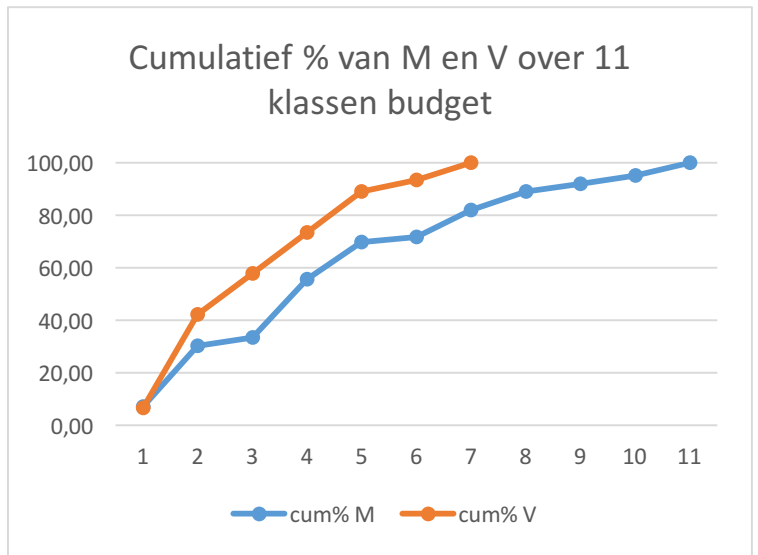
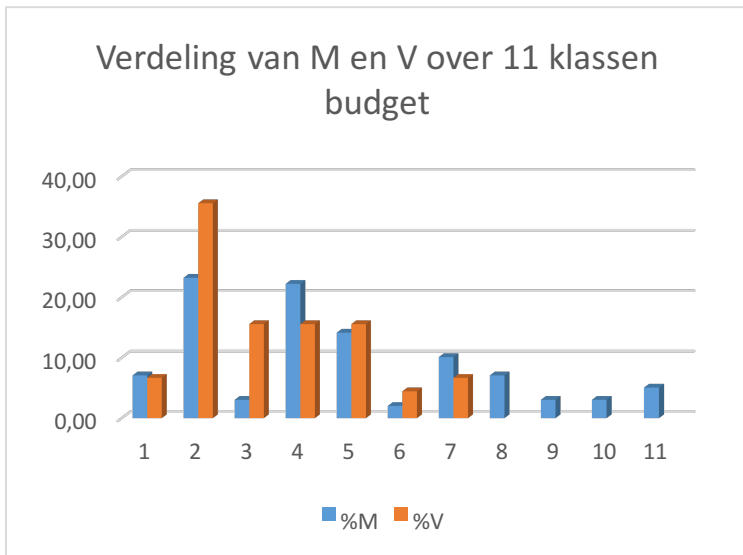

Een verklaring voor dit effect is niet zo makkelijk te bedenken. Aangezien de vijf andere tests in deze reeks bovendien geen significant resultaat geven, is er voldoende reden om aan te nemen dat het hier gaat om een toevalstreffer die geen echt effect van leeftijd op succeskans weergeeft. Het globale patroon is in ieder geval dat leeftijd geen effect heeft op de slaagkans.

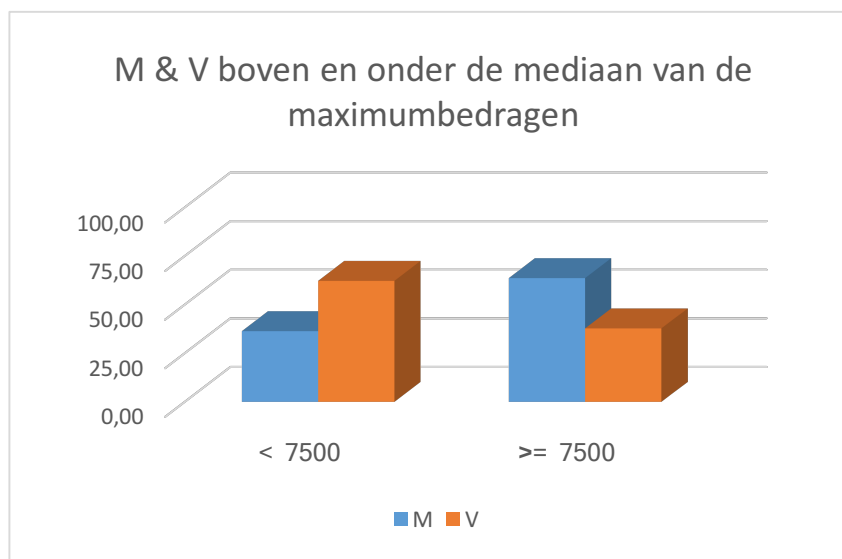
Ten slotte loont het de moeite ook de maximumbedragen van alle gefinancierde auteurs te bekijken. De afstand tussen het kleinste (3500) en het grootste maximumbedrag (20500) werd daarvoor verdeeld in schijven die telkens 1675 van elkaar verschillen. De tabel geeft het aantal mannen en vrouwen die zich in dat interval bevinden (frequentie) weer, samen met het percentage auteurs van de gehele mannelijke of vrouwelijke groep dat zich in dat interval bevindt, en het percentage auteurs dat zich in dat interval en alle lagere intervallen bevindt (cumulatief percentage).

Bin	Frequency	%M	cum% M
3500	7	7,07	7,07
5175	23	23,23	30,30
6850	3	3,03	33,33
8525	22	22,22	55,56
10200	14	14,14	69,70
11875	2	2,02	71,72
13550	10	10,10	81,82
15225	7	7,07	88,89
16900	3	3,03	91,92
18575	3	3,03	94,95
20250	5	5,05	100,00
	99	100	

Bin	Frequency	%V	cum% V
3500	3	6,67	6,67
5175	16	35,56	42,22
6850	7	15,56	57,78
8525	7	15,56	73,33
10200	7	15,56	88,89
11875	2	4,44	93,33
13550	3	6,67	100,00
15225	0		
16900	0		
18575	0		
20250	0		
	45	100	

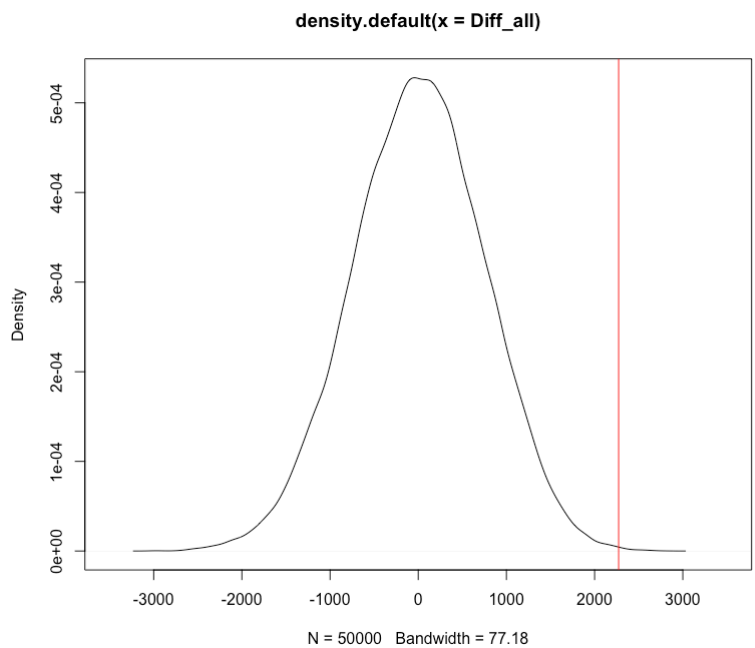

Zowel in de tabellen als het histogram (die dezelfde gegevens voorstellen), valt meteen op dat er in de hoogste budgetklassen enkel mannen voorkomen (18,8% van de totale groep mannelijke auteurs). De tweede grafiek toont het verloop van het cumulatieve percentage voor mannen en vrouwen over de 11 budgetklassen. Hier is het duidelijk hoe de mannelijke curve minder snel stijgt en systematisch onder die van de vrouwen blijft liggen, omdat een hoger percentage van de mannelijke auteurs in de grotere budgetcategorieën terechtkomt.

Het bovenstaande staafdiagram toont de verdeling van mannelijke en vrouwelijke auteurs boven en onder de mediaan van alle maximumbedragen die aan de 144 succesvolle gefinancierde auteurs werden uitgekeerd (7500). Uit de grafiek kan een grote asymmetrie afgeleid worden: bijna 2/3de van de mannen krijgt een maximumbedrag dat boven of op de mediaan van de maximumbedragen zit, terwijl 2/3de van de vrouwen een maximumbudget krijgt dat *onder* deze mediaan zit. Een chi-kwadraattest bevestigde die significantie ($\chi^2 = 3,81$; $p = 0,051$) en bekrachtigt dus de waarneming dat de verdeling van mannen en vrouwen over de bedragen boven (of op) en onder de maxima significant van elkaar verschilt. Mannen kunnen dus rekenen op hogere maximumbedragen dan vrouwen.

De resultaten worden een tweede keer gecontroleerd aan de hand van een randomisatietest. Voor een t-test zijn de data onvoldoende normaal gedistribueerd. De labels voor mannen en vrouwen worden willekeurig over de set maximumbedragen verdeeld, vervolgens wordt het verschil tussen de gemiddelde maximumbedragen berekend en wordt deze hele procedure 50000 keer herhaald. Daardoor ontstaat er een normaalverdeling van een heel grote groep verschillen die door het toeval kunnen ontstaan. Het geobserveerde verschil tussen de gemiddelde maximumbedragen voor de mannelijke en vrouwelijke groep valt daarbij in de rechtse staart van de normaalverdeling (voorgesteld door een rode lijn). De kans dat zo'n groot voordeel voor mannen veroorzaakt is door het toeval is bijzonder klein: 7 op 10 000 ($p = 0,0007$). Het maximumbedrag dat een mannelijke auteur in de periode 2007 t.e.m. 2017 krijgt, is dus hoger dan het maximumbedrag waarop een vrouw kan rekenen.

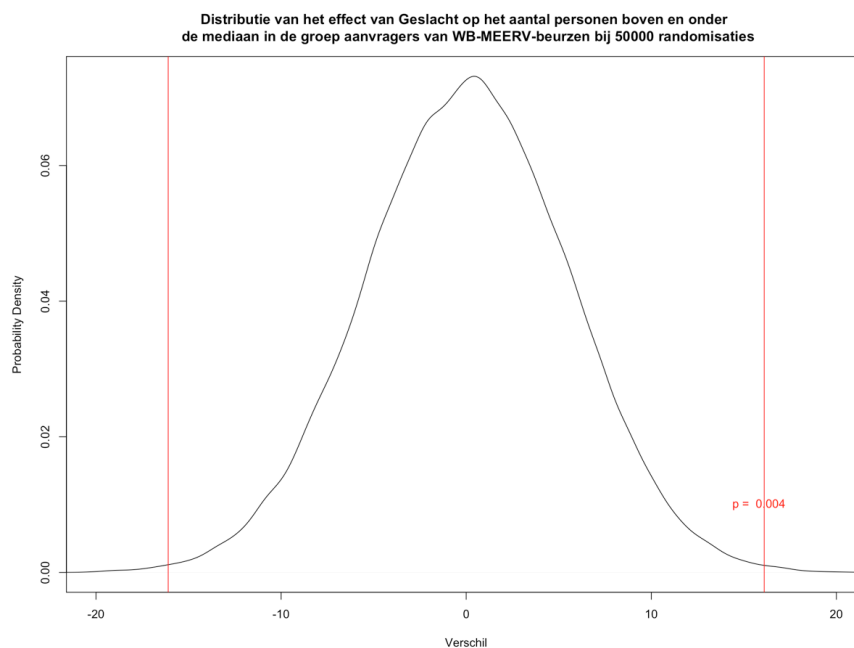
De laatste vraag is of de grootte van het toegekende bedrag ook door leeftijd beïnvloed wordt. Hierboven bleek al hoe gender een belangrijke rol speelt bij (a) het aantal ingediende aanvragen, (b) de succeskans of die aanvragen al dan niet goedgekeurd worden en (c) het toegekende bedrag als de beurs succesvol is. In de volgende analyses wordt nagegaan of de factoren gender en leeftijd determinerend zijn voor de grootte van het toegekende budget. De analyses worden apart toegepast op elk type beurs (stimuleringsbeurs, werkbeurs en meervoudige werkbeurs), aangezien deze beurzen bedoeld zijn voor aanvragers met een verschillend profiel. Aanvragers van een stimuleringsbeurs hoeven nog maar één titel gepubliceerd te hebben en zijn daarom doorgaans jonger dan aanvragers van een werkbeurs. We vragen ons per beurs in de eerste plaats af of er een verschil is in de gemiddelde leeftijd waarop vrouwen en mannen een beurs toegekend krijgen. Is er ten tweede ook een verschil in de gemiddelde leeftijd tussen wie de hoogste bedragen toegekend krijgt en wie de laagste krijgt? Zijn aanvragers met andere woorden ouder als ze grotere bedragen toegekend krijgen? Is het verschil tussen de gemiddelde leeftijd van wie hoge bedragen krijgt en de gemiddelde leeftijd van wie lagere toekenningen krijgt anders bij mannen dan vrouwen?

Om de bovenstaande vragen te beantwoorden werd gebruikgemaakt van een randomisatietest. De begrippen 'hoogste' en 'laagste' bedragen zijn geoperationaliseerd als op of boven en onder de mediaan. Die mediaan is het middelste bedrag van alle toegekende bedragen over de volledige 11 jaren (2007 t.e.m. 2017) van de onderzochte periode, zonder daarbij onderscheid te maken tussen mannen en vrouwen.

Bij geen enkele van de drie beurstypes is er een significant verschil in gemiddelde leeftijd waarop mannen en vrouwen een beurs toegekend krijgen (ST: $p = 0,749$; WB: $p = 0,756$; WB-MEERV: $p = 0,351$). Zowel bij stimuleringsbeurzen als werkbeurzen verschilt de gemiddelde leeftijd van wie de hoogste bedragen toegekend krijgt niet significant van wie zijn/haar beurs met de laagste bedragen gehonoreerd ziet (ST: $p = 0,869$; WB: $p = 0,933$). Bij meervoudige werkbeurzen is dat wél het geval en is de gemiddelde leeftijd van aanvragers die bedragen op of boven de mediaan toegekend krijgen (52,51 jaar) significant ouder dan die van wie lage bedragen toegekend krijgt (46,09 jaar) ($p =$

0,0002). Het verschil tussen de gemiddelde leeftijd van mannen die bedragen boven (en op) versus onder de mediaan toegekend krijgen en het verschil in de gemiddelde leeftijd van vrouwen met toegekende bedragen boven (en op) versus onder de mediaan, is opnieuw enkel significant bij de meervoudige werkbeurzen ($p = 0,004$). Dezelfde trend haalt bij enkelvoudige werkbeurzen de significantiedrempel net niet ($p = 0,079$). Zowel mannen als vrouwen zijn bij meervoudige werkbeurzen gemiddeld ouder als ze een beurs boven of op de mediaan toegekend krijgen (M: 51,64; V: 63,67). Het verschil met de gemiddelde leeftijd van auteurs met een bedrag onder de mediaan is echter immens veel groter bij vrouwen, daar zijn auteurs met een toegekend bedrag onder de mediaan gemiddeld een forse 20 jaar jonger (43,14 jaar). Bij mannen is dat verschil veel kleiner: 51,64 jaar versus 47,21 jaar.

Belangrijke opmerking bij onze laatste vaststellingen is evenwel dat er véél meer mannen een meervoudige werkbeurs toegekend krijgen (135) dan vrouwen (28). Ook de verdeling tussen wie een bedrag kreeg boven of op de mediaan en wie er minder dan dat mediaanbedrag kreeg, verschilt sterk tussen de mannelijke en vrouwelijke groep: slechts 6 van de 28 vrouwen (< 25%) bevindt zich in de hogere categorie, terwijl 77 mannen (ongeveer 57%) zich in die categorie bevinden. Die scheve verdeling spreekt uiteraard al voor zich: mannen hebben meer kans om het mediaanbedrag of meer te krijgen dan vrouwen, maar de gemiddelde leeftijd in deze hogere categorie wordt door het kleine aantal vrouwen wel stevig scheefgetrokken. Toch kunnen we besluiten dat bij meervoudige werkbeurzen de hoge bedragen gereserveerd zijn voor mannen op basis van de vergelijking tussen de gemiddelde leeftijden, die significant van elkaar verschillen én de scheve verdeling van de aantallen tussen de mannelijke en vrouwelijke groep.

e) Tussentijdse conclusie

Samengevat leggen de cijfergegevens hierboven de volgende tendensen bloot:

- Vrouwen dienen minder aanvragen in dan mannen, ondanks het evenwicht tussen mannen en vrouwen dat we mogen aannemen in de populatie van professionele auteurs die een aanvraag zouden *kunnen* indienen. Ergens situeert zich dus een drempel voor vrouwelijke auteurs om aan te kloppen bij het VFL voor (financiële) steun.
- Zowel bij stimuleringsbeurzen (voor beginnende auteurs met nog maar één publicatie) als bij werkbeurzen (bedoeld voor auteurs met meerdere publicaties) dienen vrouwen in gelijke mate minder aanvragen in dan mannen. Bij meervoudige werkbeurzen is de dominantie van mannelijke aanvragen significant groter ten opzichte van de andere beurstypes. Deze effecten houden stand in de gehele onderzochte periode.
- Aanvragen van vrouwelijke auteurs worden minder vaak gehonoreerd dan die van mannen (*genderkloof*).
- Als vrouwen een succesvolle beursaanvraag hebben, is die goed voor een lager bedrag dan die van mannen (*glazen plafond*).
- Deze effecten houden ook stand wanneer de gegevens vanuit individuele aanvragers bekeken worden in plaats van vanuit het globale aantal aanvragen.
- Globaal gezien zijn vrouwelijke aanvragers gemiddeld jonger dan mannelijke aanvragers. Dat is ook het geval bij de subgroep auteurs die slechts één aanvraag indienden. Voor auteurs met meerdere aanvragen gaat dit niet op. De leeftijd van de aanvrager heeft geen effect op zijn of haar succeskansen. Dit betekent dat de verminderde slaagkans van vrouwen, die doorgaans jonger zijn dan hun mannelijke collega-aanvragers, enkel het gevolg is van hun gender en niet van hun leeftijd.
- Mannen dienen vaker na elkaar een aanvraag in en hebben meer kans om die te verzilveren. Wie zijn beursaanvraag afgewezen ziet, is bovendien verplicht te wachten tot hij of zij nieuw werk kan voorleggen alvorens een nieuwe aanvraag in te dienen.
- Mannen krijgen doorgaans een hoger maximumbedrag dan vrouwen.
- Bij succesvolle meervoudige werkbeurzen is er een significant verschil in gemiddelde leeftijd tussen wie het mediaanbedrag of hoger toegekend krijgt en wie het moet stellen met een lager bedrag, los van geslacht. Zowel bij de mannelijke als vrouwelijke groep ligt de gemiddelde leeftijd bij aanvragers die een hoger budget opstrijken een stuk hoger. Het verschil is echter significant groter bij vrouwen dan bij mannen: 20 jaar versus 4 jaar.

5. Beoordeling van vrouwelijk proza

Zowel Schoeters als een aantal andere auteurs verwoorden hun intuïtie dat vrouwelijke auteurs in de op een geheel andere manier beoordeeld worden dan mannen. Onder andere in de literaire kritiek zouden romans van vrouwelijke auteurs afgemeten worden aan andere criteria dan die van mannen. Het gevoel van deze jonge schrijvende vrouwen haakt aan bij een bevinding uit *Recensies!* (2001), het proefschrift van Marianne Vogel. Uit haar analyse van de literaire kritiek tussen 1945 en 1960

blijkt dat genderstereotypen een sturende rol hebben bij literaire kritiek. In 18de-eeuws Europa ontstaat volgens Vogel parallel met het toenemende onderscheid tussen hoge en lage literatuur ook een geslachtskaraktertheorie die mannen en vrouwen tegengestelde eigenschappen toebedeelt (2001a, 11-12).

De tweedelingen op literair gebied en op gendergebied raakten met elkaar verweven. Aangetoond is dat het bij de uitvinding van de twee soorten literatuur niet alleen ging om een contrast tussen hoog en laag, elite en massa, maar tegelijkertijd ook om een contrast tussen mannen en vrouwen. De hoge, 'echte' literatuur beschouwde men als iets mannelijks, de lage, triviale literatuur als iets vrouwelijks. (Vogel 2001a, 12)

Vogel echoot zo Erica van Bovens redenering dat Nederlandstalige auteurs in het begin van de vorige eeuw de gelegenheid grepen om in literaire kritieken zichzelf als uitzonderlijk nieuw talent te profileren en de boeken van vrouwelijke auteurs weg te zetten als 'damesromans', wat hen degradeerde tot lage of onechte literatuur (idem, 14). De mening van de literaire criticus, die verondersteld werd de immens toegenomen literaire productie overzichtelijk te houden voor het grote publiek en hen de 'goede smaak' bij te brengen, bracht de positie van de vrouwelijke auteur in het gedrang (idem, 17). Vrouwen, voor wie openlijk weerwoord bieden destijds niet paste in de strenge gedragsregels die hen werden opgelegd, zagen zich in de marge gedrukt (idem, 18).

In een volgende stap onderzoekt Vogel een eigen selectie van 10 mannelijke en 10 vrouwelijke auteurs en hun werk uit de jaren '50 waarvan ze de literaire kritieken kwantitatief en kwalitatief onderzocht. Uit de kwalitatieve analyse blijkt dat vooral gevoel, impulsiviteit en wildheid als vrouwelijke eigenschappen gezien worden en daarmee diagonaal tegenover de 'mannelijker' rationaliteit, zin voor logica en vormelijke beheersing geplaatst worden (28-31). De kwantitatieve data laten zien hoe de literaire kwaliteit van mannelijke auteurs vaker gelegitimeerd wordt aan de hand van vergelijkingen met prestigieuze (buitenlandse, mannelijke) auteurs dan vrouwelijke schrijvers (36-39). Volgens Vogel is dit symptomatisch voor de lagere reputatie die vrouwen toebedeeld wordt. Ze onderscheidt drie referentiekaders: 'het laagste is dat van de binnenlandse vrouwelijke schrijvers, het middelste dat van de binnenlandse mannelijke schrijvers, terwijl het hoogste uit buitenlandse mannelijke schrijvers bestaat' (42). Vogel meent dat ook het huidige literaire leven allesbehalve vrij is van genderopvattingen. Ook vandaag nog blijven vrouwen en succes geen normale combinatie maar iets verbazingwekkends wat extra verantwoording vraagt (56).

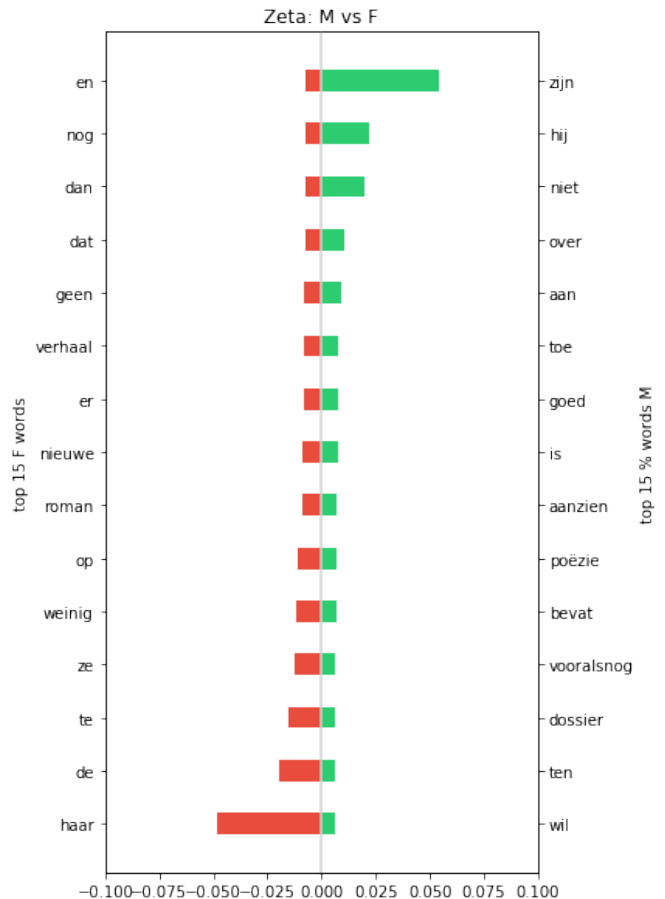
Daarmee is Vogel aanbeland bij het onderzoek van haar collega Marije Groos die bij haar analyse van 300 literaire kritieken van ruim 40 romans, geschreven door vrouwelijke auteurs in de periode 1994-2000, dezelfde isolerende en stereotyperende patronen aan het werk ziet (Groos 2000, 32). Groos zoomt vooral in op het begrip 'vrouwenboek' dat nog vaak gehanteerd wordt wanneer een criticus de literaire kwaliteiten van een vrouwelijke auteur wil betwisten. Deze terminologie is voor Groos tekenend voor de negatieve connotatie die rond romans van vrouwelijke auteurs hangt. Door een boek te omschrijven als een 'vrouwenboek' of 'vrouwenroman' wordt geïmpliceerd dat literaire kwaliteit hier ver te zoeken is en dat het boek alleen bestemd zou zijn voor een vrouwelijk lezerspubliek (32-33). Tegelijkertijd wordt vaak beweerd dat vrouwelijke auteurs zich richten op het schrijven van bestsellers om in te spelen op het lezerspubliek dat voor het overgrote deel bestaat uit vrouwen van middelbare leeftijd. Vrouwelijke auteurs worden al snel geboekstaafd als een trend die weliswaar bij het publiek in trek is, maar die weinig tot geen literaire kwaliteiten vertegenwoordigt (33-35). De vrouw wordt zo een curiositeit in het auteurslandschap die ook als zodanig in de markt gezet wordt door de uitgever (32).

De vraag is nu of deze eigenschappen die in een stereotyperend discours aan vrouwen worden toegekend, ook in de adviesteksten van het VFL aanwezig zijn. Ze zouden de lagere succesansen en

beursbedragen voor vrouwen kunnen verklaren. Aan de hand van een Craig's Zeta-test werden de adviesteksten van de groep vrouwelijke afgekeurde aanvragen met de adviesteksten van de afgekeurde mannelijke aanvragen vergeleken. Die test meet de grootste verschillen in gemiddeld voorkomen van alle woorden in de adviesteksten van respectievelijk de vrouwelijke en de mannelijke testgroep.

De output van die test wordt voorgesteld in de nevenstaande grafiek. Daarbij valt op dat bij afkeuring van vrouwelijke dossiers relatief vaker het woord 'te' wordt gebruikt en bij mannelijke dossiers relatief vaker het woord 'niet'. Bij die laatste groep komt bovendien het woord 'poëzie' meer voor. Het woord 'roman' wordt vaker gebruikt om vrouwelijke dossiers af te keuren. Hieronder worden een aantal concrete gevallen waarin deze tendensen voorkomen van naderbij bekeken. Maken ze deel uit van een seksistisch of stereotyperend discours?

Het frequente voorkomen van 'niet' bij de afgekeurde mannelijke dossiers brengt op het eerste gezicht weinig aan het licht. Bij *close reading* blijkt vooral hoe veel van de verschijningsvormen samenhangen met de afwijzing van het dossier in plaats van met een criterium of concrete reden waarom de aanvraag niet werd gehonoreerd. Enkele voorbeelden zijn: 'De commissie vindt dit boek niet geslaagd', 'de commissie kan op basis van dit dossier niet positief honoreren' enzoverder. Het woord 'poëzie' komt relatief vaak voor door een aantal specifieke auteurs die in eerdere jaren een aanvraag indienden bij de Adviescommissie poëzie. In hun adviesteksten wordt dit doorgaans vermeld, wat de frequentie van het woord 'poëzie' de hoogte in gestuwd kan hebben.

Uit de Craig's Zeta-test blijkt verder dat bij afgekeurde dossiers van vrouwelijke aanvragers relatief vaker het woord 'te' wordt gebruikt. De negatieve adviezen waarin dit woord voorkomt vallen grotendeels in twee categorieën uiteen. Een eerste type kritiek stelt dat de auteur te gevoelsmatig, sentimenteel of therapeutisch schrijft. Af en toe valt daarbij zelfs de term 'vrouwenroman'. Enkele voorbeelden zijn:

Hoewel de psychologische portrettering soms erg geslaagd is, blijft het verhaal toch te clichématig, sentimenteel en voorspelbaar. De spanning is onvoldoende opgebouwd, en het 'happy end' niet geloofwaardig.

Het boek is een opeenhoping van ellende, waardoor het verhaal pathetisch/melodramatisch overkomt. Het verhaal draait wat rond de pot en is te eenzijdig psychologiserend. De roman heeft een gebrek aan diepgang.

De auteur speelt al te vaak de kaart van de Grote Gevoelens, en hoewel dit soms tot oprecht ontroerende scènes leidt, duwt het de verhaallijn doorgaans richting de niet-literaire vrouwenroman.

Een andere, veelvoorkomende kritiek is dat een roman faalt in zijn opzet al te literair, conceptueel of intelligent uitgedacht te zijn.

De commissie heeft de indruk dat de auteur haar roman een literair kantje wil geven door het verhaal op te hangen aan de symboliek van de kruisweg, maar ze vindt dat die literaire constructie te artificieel en vergezocht is.

‘TITEL’ kan de Adviescommissie proza niet echt overtuigen. Het boek is te conceptueel, therapeutisch en religieus. De roman bevat te veel lange theologische en morele discussies.

Op basis van haar debuut, ‘TITEL’, ervaart de Adviescommissie proza ‘AUTEUR’ als een bijzonder ambitieuze auteur die in haar boek(en) veel wil experimenteren. Net dát is volgens de commissie echter het struikelblok bij haar debuut. De auteur vertrekt te weinig vanuit een verhaal en te zeer vanuit een intellectueel idee waar ze vervolgens een verhaal probeert in te passen. (...)

Er is bovendien te veel ‘toeristische’ informatie (...) in verwerkt. De auteur kiest te gewild kunstzinnige benaderingen (bijvoorbeeld ook de dierenpassages), die het boek vaak onleesbaar maken.

De Craig’s Zeta-test suggereert ten slotte ook dat onsuccesvolle vrouwelijke aanvragers worden afgerekend op de verhaalconstructie van het eerdere werk, dat ze samen met hun werkplan indienden. Ook hier worden vaak de argumenten van stal gehaald dat de plot al te hoog gegrepen was, of net niet literair genoeg is.

De auteur zet met haar debuut een leesbaar verhaal neer dat eerst verfrissend werkt, maar op de duur oppervlakkig wordt. De roman mist dan ook de complexiteit van een echte literaire leeservaring. Het werkplan vertoont duidelijke ambities, die te hoog zijn gegrepen volgens de commissie.

Het ontbreekt ‘TITEL’ aan echte romaningrediënten. De commissie heeft het gevoel een concept gelezen te hebben in plaats van een uitwerking van een concept. AUTEUR laat in deze roman wel erg veel ruimte voor interpretatie over. Het verhaal overstijgt de anekdotiek nauwelijks. De verhaallijn van de liefdesrelatie is niet goed uitgewerkt. De roman had wat meer doorleefd en complex mogen zijn.

Met ‘TITEL’ van een reiziger kan AUTEUR de commissie niet overtuigen van haar literaire kwaliteiten. Ze maakt geen keuzes op plotniveau en de vertelpersoon uit het voorwoord komt op het einde van het verhaal niet uit de verf. Het verhaal en de personages zijn veel te vlak, de beslissingen worden niet verantwoord. Ook op taalkundig gebied voldoet deze roman niet, de zinsbouw en het kommagebruik is vrij ondermaats.

Het einde, daarentegen, bleef wel open genoeg om enigszins interessant te zijn. De structuur is volgens de commissie echter bijna stripverhaalachtig en het verhaal bevat plotwendingen die structureel niet kloppen. ‘TITEL’ leest glad en is erg mainstream. Ook het werkplan belooft meer van hetzelfde. Daarom adviseert de commissie deze aanvraag niet te honoreren.

De nadruk op het gevoelsmatige schrijven van vrouwen en het verwijt dat een goed gecomponeerde eerder plot afwezig is, lijkt de vaststellingen van Marije Groos te bevestigen. Toch is de test niet zonder gebreken. Uit de afgekeurde mannelijke aanvragen blijkt al snel dat zij op dezelfde elementen worden afgerekend: een slecht gestructureerde tekst, te grote ambities, etcetera.

Over het algemeen is de commissie niet enthousiast over 'TITEL'. Ze vindt het boek nodeloos ingewikkeld en nogal inwisselbaar. De roman bevat te veel settings, trucjes, overdaad, haast en 'spierballengerol'. Volgens de commissie lijdt het boek aan maniërisme; te veel registers en te veel verhaallijnen. De opbouw is nogal vreemd; eerst een lang eerste deel en daarna allemaal korte stukjes. (...) De auteur heeft potentieel, maar hij gooit volgens de commissie te snel alles samen en probeert op een machomanier om te gaan met de problemen waarmee hij worstelt.

De Adviescommissie proza vindt dat AUTEUR in 'TITEL' te veel lijnen wil samenbrengen, wat voor een verlies aan spanning zorgt. De roman gaat zo breed dat hij oeverloos wordt. Het stoort de commissie dat de auteur zich verliest in repetitiviteit en dat sommige scènes tot vier keer opnieuw worden uitgelegd. Hij creëert een context, maar de vraag wat hij precies wil vertellen lijkt niet aan de orde. De roman bevat te veel informatie, te veel draden en te veel verbindingen. Daarnaast is de commissie ook niet overtuigd van zijn stijl en ritme. De auteur gebruikt een filmtechniek die je niet eindeloos kan volhouden en die zeker niet als procedé gehanteerd mag worden. De korte zinnetjes werken storend. De auteur probeert in zijn romans telkens een nieuwe setting uit, maar zijn boeken zijn in principe inwisselbaar. De auteur gebruikt steeds dezelfde schema's en patronen en hanteert telkens opnieuw dezelfde formule.

Daarnaast wordt de Craig's Zeta-test grotendeels verstoord door de meervoudige betekenis van 'te'. Vaak treedt het woord op als voorzetsel bij een infinitief in zinsconstructies van de volgende soort: 'de commissie wenst de aanvraag niet *te* honoreren'. Zoals eerder al werd aangebracht, valt het frequente voorkomen van 'niet' vooral te verklaren door het feit dat alle aanvragen uit deze subset afgekeurde aanvragen zijn. Ook dit is dus niet verrassend.

Kortom, de Craig's Zeta-analyse kan ons niet bijster veel vertellen over de criteria op basis waarvan vrouwelijke auteurs worden beoordeeld. De resultaten hierboven geven onvoldoende basis om conclusies te trekken over eventuele verschillen in de motivering van mannelijke en vrouwelijke dossiers. Daarvoor zouden bij beide seksen de criteria om een beurs af te wijzen rigoureuzer gecodeerd moeten worden en zou er een uitgebreidere dataset moeten zijn. Dat uit de adviesteksten weinig blijkt, is ten slotte niet zo gek. Alle adviesteksten worden immers zo neutraal mogelijk geparafraseerd uit het vergaderverslag dat opgesteld wordt door de aanwezige dossier-stafmedewerker van het VFL, die daarbij zo onpersoonlijk en steriel mogelijk wil optreden. Deze adviezen worden vervolgens gefiatteerd (of indien nodig, aangepast) door de adviescommissie. Wanneer een auteur een nadere motivering opvraagt over de goed- of afkeuring van zijn aanvraag, of de hoogte van de toegekende beurs, wordt die opgesteld door de commissie zelf. Het aantal nadere motiveringen in de onderzochte periode ligt nog een stuk lager dan het aantal adviesteksten, waardoor ook daar de spoeling te klein zou zijn om er een Craig's Zeta-analyse op los te laten.

Meer steunpunten vinden we bij promovenda Corina Koolen die de relatie tussen het gender van de auteur en de toekenning van literaire waarde aan een werk onderzocht vanuit zowel '1) het prestige van vrouwelijke versus mannelijke auteurs en de perceptie van hun werk 2) de teksten van de romans zelf' (Koolen 2018a, 299). Hoe worden vrouwelijke en mannelijke auteurs gepercipieerd en hoe verhoudt zich dat tot hun werken? Inleidend stelt Koolen vast dat vrouwelijke auteurs in Nederland nog steeds achterlopen op hun mannelijke collega's en vrouwelijke vertaalde collega's in leen- en verkoopcijfers, het literaire prijzencircuit enzoverder (idem). Op basis van de cijfers van Het Nationale Lezersonderzoek (NLO) concludeert ze bovendien dat vrouwen zowel mannelijke als vrouwelijke auteurs lezen (zij het met een lichte voorkeur voor mannen), terwijl mannen voornamelijk auteurs van de eigen sekse verkiezen (300). Bij dat onderzoek uit 2013 werd aan de respondenten gevraagd gelezen titels uit een lijst van 401 recente fictionele romans te beoordelen

op literaire en algemene kwaliteit op een schaal van 1 tot 7 (299). ‘De mannen die dan toch vrouwelijke auteurs lezen, geven wel hogere scores aan hun werken dan vrouwelijke respondenten doen; vrouwen zijn strenger voor hun seksegenoten dan de mannelijke respondenten’ (300). Meer vrouwelijke beoordelaars heeft dus geen positief effect op de beoordeling van hun seksegenoten. Wanneer de respondenten werd gevraagd hun oordeel te onderbouwen, komt er ook hier een verschil naar voren tussen vrouwelijke en mannelijke auteurs: die eersten worden op hun inhoud getaxeerd, de laatsten op structurele en formele kenmerken (301).

Om andere variabelen als genre, vertaald/onvertaald enzoverder uit de data van het NLO te isoleren, voerde Koolen samen met de andere leden van haar projectteam The Riddle of Literary Quality vervolgonderzoek uit om te peilen of het publiek meent dat literaire fictie van vrouwelijke auteurs van lagere kwaliteit is. Daarbij werd aan drie respondentengroepen dezelfde literaire tekst aangeboden, samen met een begeleidende tekst waarin het gender van de auteur werd gesuggereerd: ‘groep 1 werd gezegd een man te lezen, groep 2 een vrouw, groep 3 kreeg geen informatie over het gender van de auteur’ (Koolen 2018a, 301). De vrouwelijke auteur kreeg geen slechtere beoordeling, maar groep 3 was wel opvallend vaker van oordeel dat de auteur van het literaire stuk een man was. ‘(Literair) auteurschap wordt dus blijkbaar wel met mannelijkheid geassocieerd’ (idem).

Bewezen werd dus al dat vrouwen achtergesteld worden in het letterenveld, toch biedt dat weinig tegengewicht voor critici die stellen dat dat misschien wel zo is doordat vrouwen slechter schrijven en daardoor niet gelijkwaardig zijn aan mannelijke auteurs (Koolen 2018a, 302). Hiervoor vroeg Koolen zich af in hoeverre waargenomen verschillen tussen groepen teksten werkelijk aan het gender van een auteur gekoppeld kunnen worden, als er ook andere, storende factoren aan het werk kunnen zijn als (sub)genres (302-303). Al snel bleek hoe belangrijk genre was, net als andere elementen zoals de verhouding tussen dialoog en narratief. Verschillen tussen literaire teksten hoeven dus niet altijd vanuit verschil in gender verklaard te worden. ‘Gender is niet een vanzelfsprekende verklarende factor en vrouwelijke auteurs zijn geen andere soort’ (303). Ook wanneer de analyse ‘top-down’ uitgevoerd wordt, vanuit een specifiek onderwerp, wordt deze conclusie bevestigd. Zo wordt aandacht voor het uiterlijk vaak omschreven als een typisch ‘vrouwelijk’ kenmerk uit chicklitromans, toch blijkt uit Koolens analyse dat het net omgekeerd zit en dat in literaire romans meer aandacht wordt besteed aan het uiterlijk van personages dan in chicklits (304-305). In een analyse van de ‘gaze’ – ‘grofweg het met lustgevoelens bekijken van een personage’ (305) – wordt duidelijk hoe alweer niet het gender van de auteur van belang is, maar het gender van de hoofdpersonages en hoe stereotype beschrijvingen niet exclusief gereserveerd blijven voor chicklits, maar ook in literaire romans voorkomen (305).

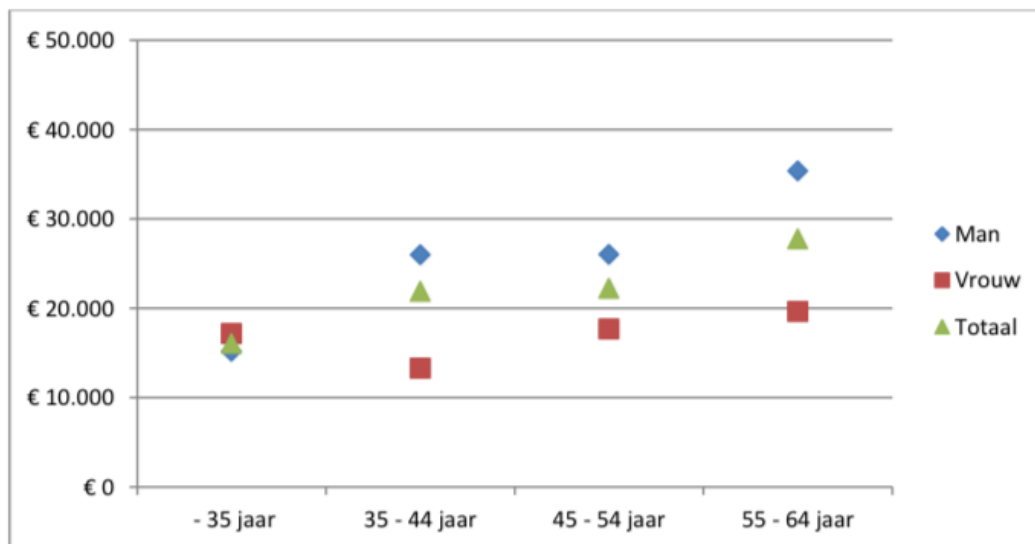
Slotsom van Koolens onderzoek is dat gender vaak als verklarende factor wordt ingezet, terwijl het niet altijd de veroorzaker van alle verschillen is (Koolen 2018a, 306). ‘Het werk van een auteur is [dus] niet minder literair, *omdat* de auteur een vrouw is’ (idem). Het feit dat we de verschillen aan het geslacht van de auteur blijven toeschrijven is daarentegen sterk gestuurd door onze perceptie. Dat is niet zo verwonderlijk gezien de systematische achterstelling waarmee vrouwelijke auteurs nog steeds te maken krijgen. Tegelijkertijd is het net ook onze perceptie die die benadeling voedt en de vicieuze cirkel mee in stand houdt.

6. De vrouw in de marge gedrukt

De cijfers uit de berekeningen hierboven komen niet geheel onverwacht. In de eerste plaats rijmen ze met de klachten van een aantal jonge vrouwelijke auteurs, maar daarnaast haken ze ook aan bij eerder wetenschappelijk onderzoek naar gender(on)gelijkheid bij uitvoerende kunstenaars. Het onderzoeksrapport van de UGent toont aan dat de loonkloof ook in de artistieke sector fors

vertegenwoordigd is. Van alle artistieke disciplines die de onderzoekers analyseerden is de genderloonkloof het grootst in de beeldende kunst en de literatuur. Voor alle onderzochte domeinen vergroot het verschil bij de oudere groepen. Uit de onderstaande figuur uit het onderzoeksrapport valt af te lezen hoe vrouwelijke auteurs en illustratoren uit de oudste leeftijdsgroep (55 tot 64 jaar) bijna de helft verdienen van hun mannelijke collega's (Siongers, Van Steen & Lievens 2016, 57-61).

Figuur 43. Genderloonkloof auteurs en illustratoren (€) (N=126); enkel werknemers

Auteurs en illustratoren	Man	Vrouw	Totaal
- 35 jaar	€ 15.141	€ 17.143	€ 16.031
35 - 44 jaar	€ 25.938	€ 13.248	€ 21.877
45 - 54 jaar	€ 25.988	€ 17.670	€ 22.190
55 - 64 jaar	€ 35.314	€ 19.599	€ 27.727

Diezelfde tendensen komen terug bij het onderzoek van Marc Verboord die de genderongelijkheid in verband brengt met het onderscheid tussen hoge, prestigieuze en lage, populaire cultuur. Om gender(on)evenwicht in highbrow en lowbrow literatuur te vergelijken, analyseert Verboord de literaire prijzen en bestsellerlijsten tussen 1960 en 2009 in Frankrijk, Duitsland en de Verenigde Staten. Hij stelt vast dat naast enkele nationale verschillen er ook een duidelijk onderscheid bestaat tussen de mate van genderongelijkheid in de bestsellerlijsten (lowbrow) en in het prestigieuzere literaireprijzencircuit (highbrow). Vrouwelijke auteurs hebben zowel in de bestsellerlijsten als bij de literaire prijzen een achterstand, maar bij het geconsacreerde prijzencircuit blijft deze *gender gap* nog steeds een stuk groter (Verboord 2012, 403). De genderongelijkheid neemt dus toe in domeinen met meer aanzien. Tegelijkertijd zorgt dit er ook voor dat genres/domeinen met een groot aantal vrouwen aan status moeten inboeten:

Gender inequality thus seems stronger when the social status to be gained by institutional agents is perceived to be higher. Arguably this sets off a downward spiral in which genres in which women are dominant in terms of production and consumption – like for example romance fiction – have considerably lower artistic status in the field. (...) So while we expect gender inequality to be smaller in systems of popular culture production than in highbrow culture production, it is likely to decrease over time due to popular culture's growing legitimacy. (398)

Soortgelijke vaststellingen doen ook Berkers, Verboord en Weij omtrent het percentage vrouwen in de dagbladberichtgeving over kunst en cultuur (Berkers, Verboord & Weij 2014, 125). Zowel in het eerste peiljaar (1955) als in het laatste (2005) kunnen vrouwen slechts rekenen op 20 tot 25 procent van de media-aandacht, terwijl het aantal vrouwen actief in kunst en cultuur tussen beide peiljaren wél is gestegen (tot zo'n 45-50%) (141). Vrouwen zijn bovendien aanzienlijk minder vertegenwoordigd in de cultuurrubrieken van elitekranten (135), al wordt daar wel duidelijk de grootste groei aan aandacht voor vrouwen vastgesteld (141). 'Dit gold voor genres waarvan empirisch is aangetoond dat deze minder prestigieus zijn geworden gedurende de periode 1955-2005 – theater en klassieke muziek (Janssen et al. 2010) – maar ook voor literatuur en beeldende kunst' (idem). Omgekeerd neemt het percentage vrouwen af bij genres uit de populaire cultuur die aan status hebben gewonnen, zoals film en popmuziek (idem).

De status van een genre of zelfs gehele sector lijkt dus te worden beïnvloed door het aantal vrouwen dat erin actief is. Verboord verwijst hier naar onderzoek van de Amerikaanse sociologen Tuchman en Fortin dat laat zien 'dat wanneer een door vrouwen gedomineerd genre in aanzien groeit, het door mannen gezien wordt als een *empty field* – competitie van vrouwen is immers verwaarloosbaar – en als gevolg vaak door mannen wordt gemonopoliseerd, zoals literatuur (Berkers, Verboord & Weij 2014, 131). Tuchman en Fortin stelden deze tendens vast bij de literaire roman die in de 19de eeuw toenam in status:

In our work on the first part of this periode, we found that as the novel became associated with high culture, as writing professionalized, and as publishing rationalized and centralized, men increasingly submitted novels and succesfully invaded what they had viewed as "female turf" or an "empty field" (Tuchman & Fortin 1984, 73).

Zodra het genre aan belang won, haastten mannen zich vanuit hun dominante positie binnen de non-fictie naar de literaire kritiek om de beoordeling van romans onder hun controle te krijgen (74). Naast de constructie van een 'Great Tradition of English Literature', die sterk moest verschillen van de populaire roman, werden vrouwelijke auteurs nu steeds ook uitsluitend met dat laatste geassocieerd (73-74). Met andere woorden: 'men increasingly edged women out of the novel, that is, as some novels become associated with high culture, the number of men writing novels increased markedly' (85).

Lenny Vos suggereert een opvallend analoge evolutie in haar onderzoek over de positie van vrouwelijke auteurs in het naoorlogse literaire veld. Zij stelt vast hoe het aantal vrouwelijke auteurs na de Tweede Wereldoorlog weliswaar toeneemt, maar het aantal vrouwen met een plek bij de traditionele grote literaire uitgeverijen daalt naarmate het vak in de jaren 60 professionaliseert en het prestige van literatuur toeneemt (Vos 2008, 60-61). Zij verwijst naar de wet van Sullerot die, geheel conform Tuchman en Fortin, stelt dat een beroepsgroep in aanzien daalt zodra vrouwen toegang krijgen tot dat beroep (184). Het sterk verminderde prestige van 'hoge' literatuur zou volgens Vos zo kunnen samenhangen met de stijging van het aantal actieve vrouwen in dat domein (idem).

De onderrepresentatie van vrouwen in de literaire kritiek hoeft voor Vos evenwel geen doemscenario te zijn. Gezien de sterk afgenomen invloed van de literaire criticus, wordt de waarde van een auteur nu vaak bepaald door de actieve, publieksgerichte houding die hij aanneemt. Het lezerspubliek bereiken is flink in belang toegenomen waardoor, zo voorspelt Vos, vrouwelijke auteurs een gunstig toekomstperspectief hebben. Aangezien het lezerspubliek grotendeels uit vrouwen bestaat, hebben schrijfsters volgens haar een voorsprong om hun lezers te bereiken (185-186), maar als we de analyses van Corina Koolen meenemen lijkt dat al te makkelijk gesteld. De literaire nevenactiviteiten die een auteur ontwikkelt, zijn volgens Vos zo mee bepalend voor zijn of haar

succes. Sinds de jaren 80 hebben de literaire tijdschriften aan status ingeboet en zijn lezingen, voordrachten en interviews een geschikter middel om aan zelfpromotie te doen, net als verschijnen op online media en het hebben van een eigen website (Vos 2010, 88-91).

Online, zo concludeert ook Verboord, is de aandacht voor culturele producten veel democratischer verdeeld. Digitale media reviews niet alleen méér (71 tot 72%, print media zo'n 10%), hun aandacht is daarnaast ook beter verdeeld over verschillende genres, soorten uitgaven etcetera (Verboord 2011, 15). Online media als Amazon en Goodreads blijken volgens Verboord ook een stuk vrouwvriendelijker:

Although female authors do not receive significantly less reviews in newspapers than male authors (as displayed by the historical trends reported in section 2), on the Internet they clearly receive more ratings than men. Whereas 60-65% of the men receive attention on the web, for women this percentage is over 80%. (16)

Amazon en Goodreads komen zo een heel stuk tegemoet aan auteurs die elders vaak stoten op de grenzen van traditionele instituties en media, zoals bestsellerauteurs en vrouwelijke auteurs (17). Dat is op commercieel vlak enorm belangrijk: online aandacht heeft impact op de verkoopcijfers van boeken (21). De stijgende aanwezigheid van vrouwen op online media kan hun positie in het letterenveld dus fors versterken, zoals ook Lenny Vos het belang van nevenactiviteiten voor auteurs benadrukt. Wanneer traditionele highbrow instituties hun invloed zien slinken, wint de word-of-mouth-promotie die vrouwen online genereren aan impact. De grote online activiteit die jonge vrouwelijke schrijfsters in de laatste jaren hebben ontwikkeld en het actief publiceren van columns (waarvan, zo bleek, een groot aantal van feministische inslag) zal hen dus ten goede komen.

Al zien vrouwen hun invloed in de literatuur weldra misschien stijgen, misschien is het daar intussen wel al te laat voor. Dat is althans het doembeeld dat Aleid Truijens in *Ons Erfdeel* durft te suggereren. Ondanks het grote succes van vrouwelijke auteurs bij literaire prijzen, blijft de realiteit toch doorspekt met hardnekkige clichés en vooroordelen zoals de Lezeres des Vaderlands ze opspoorde, aldus Truijens (2017, 32-38). Gelukkig laten vrouwen zich steeds minder marginaliseren, maar de vraag blijft of hun verzet niet te laat komt nu de gehele boekensector het zelf zwaar te verduren krijgt door dalende verkoopcijfers.

Mijn schrikbeeld is dit: hebben vrouwen eindelijk de plaats in de literatuur bemachtigd die hun toekomt, zijn ze eindelijk door dat vervloekte glazen plafond gebroken, dan stelt die hele literatuur weinig meer voor en heeft het schrijverschap geen status meer. Dat moeten we ons niet laten gebeuren. Er is toch nog werk te doen voor de Lezeres des Vaderlands, en voor iedereen die van literatuur houdt. (ibidem, 39)

7. Suggesties voor beleid en verder onderzoek

De vraag is natuurlijk *hoe* het VFL het letterenveld even 'dynamisch en divers' kan maken als ze in haar missie beoogt en waar concrete mogelijkheden liggen om daaraan te werken. Een mirakeloplossing is niet voorhanden, toch wil ik enkele eerste aanzetten geven voor deze denkoefening.

Een evidente oplossing zou natuurlijk zijn om de beoordeling anoniem te laten verlopen. Wanneer het geslacht van de auteur onbekend is, zou het zo ook niet (on)bewust een rol kunnen spelen in het evaluatieproces. Jammer genoeg is dit soort beoordeling niet mogelijk aangezien de adviescommissie haar oordeel telkens grotendeels baseert op de vorige roman van de auteur,

waarbij de naam en dus ook het geslacht van die auteur bekend is.

Een tweede suggestie is om te werken met aparte poules voor mannelijke en vrouwelijke schrijvers, die afzonderlijk beoordeeld worden. Het aandeel mannelijke en vrouwelijke auteurs die hun aanvragen gehonoreerd zien zou daarbij de verhouding tussen het aantal mannelijke en vrouwelijke aanvragers kunnen weerspiegelen. Het grote tegenargument voor deze werkwijze is natuurlijk dat de adviescommissie bij haar selectie altijd dient uit te gaan van literaire kwaliteit. Tegelijkertijd sluit deze werkwijze een groot deel van potentiële aanvragers uit die zich niet kunnen identificeren met deze binaire genderindeling. Anno 2018 lijkt zo'n rigide opdeling dus geen goed idee. Tegelijkertijd miskent deze aanpak dat er in de eerste plaats al veel minder vrouwelijke auteurs een beurs aanvragen.

Het lijkt erop dat voor veel schrijfsters de drempel om aan te kloppen bij het VFL nog steeds te hoog is. Sluiten de criteria onbedoeld een groot aantal vrouwen uit? Waarin zien vrouwen zich ontmoedigd? Aan de hand van diepte-interviews en enquêtes kan er gepolst worden naar de redenen waardoor een groot percentage vrouwelijke auteurs ervan afzien een beursaanvraag in te dienen. Het VFL heeft hier de verantwoordelijkheid om nieuw talent actiever te werven.

Het huidige VFL-beleid voor auteurssubsidies beoordeelt auteurs grotendeels op hun oeuvre-opbouw en de merites die ze eerder in hun carrière al bewezen te hebben. In de eerste plaats kunnen auteurs die nooit eerder een titel publiceerden geen aanvraag indienen om een werk- of stimuleringsbeurs te ontvangen. Dat maakt het voor veel beginnende auteurs formeel onmogelijk hun kans te wagen. Bovendien kan wie een eerste aanvraag geweigerd ziet, geen nieuw werkplan indienen voor hij/zij een nieuw werk ter beoordeling kan voorleggen. In de tweede plaats favoriseren de criteria van het VFL auteurs die eerder al beurzen mochten opstrijken. Het beschermingsprincipe en de continueringsregeling bevoordeelt vaak auteurs die voordien al succes hadden binnen het beursstelsel. Dat effect versterkt de lage instroom van nieuwe auteurs en laat weinig ruimte voor jong talent.

Om beter te kunnen inspelen op discriminatoire mechanismen in het Vlaamse letterenveld, is er kortom meer zicht nodig op andere delen van de literaire sector. Zoals Schoeters al aangaf, is de output van het VFL vooral het resultaat van hoe het gender(on)evenwicht in de sector *buiten* de hier besproken institutie in elkaar zit. Dat blijft tot nog toe onduidelijk. Het is daarentegen essentieel om kansengroepen te identificeren en hun doorstroom naar het professionele auteurschap in kaart te brengen. Bij die sensibilisering hebben niet alleen het VFL maar ook de media en literaire instituties, uitgeverijen en andere spelers een verantwoordelijkheid. Een sectorbreed engagement kan vrouwelijke carrières structureel ondersteunen door in te zetten op vertalingen, publicatiemogelijkheden, performances op literaire festivals en evenementen. Verschillende spelers uit het literaire middenveld functioneren nog steeds als *gatekeepers* voor wie en wat vandaag aangereikt wordt aan het lezerspubliek.

Eventuele pijnpunten die elders in de boekensector blootgelegd kunnen worden, bieden wellicht inspiratie voor waar het VFL kan ingrijpen en een ontwikkelingsbeleid kan opstarten. Vervolgonderzoek zou zich zo kunnen richten op het aantal verschenen boeken, het acquisitieproces van uitgeverijen, programmering op (literaire) festivals en culturele activiteiten, de literaire kritiek en het prijzencircuit. Ook een update naar online nevenactiviteiten van vrouwelijke en mannelijke jonge auteurs kan waardevol zijn en een aanvulling bieden op de hypothesen die Lenny Vos eerder al formuleerde: slagen vrouwen er werkelijk in hun verkoopcijfers positief te beïnvloeden aan de hand van bijvoorbeeld hun online activiteiten? Of is er misschien een verband tussen het aantal auteurslezingen dat een auteur geeft en zijn/haar succes binnen het VFL en daarbuiten?

In het licht van eerder onderzoek naar diverse auteurs door Virginie Van Dael, kan het ook

interessant zijn om aandacht te hebben voor intersectionaliteit: hoe verhouden Van Daels onderzoeksresultaten zich tot de vaststellingen hierboven? Welke drempels ondervinden specifiekere vrouwen van andere afkomst in de Vlaamse literaire sector? Voorbeelden van mogelijke *case studies* hierbij zijn Rachida Lamrabet, Chika Unigwe, Aya Sabi... Ten slotte zou het uiteraard interessant zijn de berekeningen van hierboven te herhalen voor andere genres binnen het beurzensysteem van het VFL.

8. Conclusie

In navolging van een aantal vrouwelijke collega's, trok Vlaams auteur Gaea Schoeters in 2017 aan de alarmbel. Dwars door het literaire landschap loopt volgens de auteur een genderkloof. 'Met daarboven een stevig glazen plafond' (Schoeters 2018b). Indicatief zijn volgens haar de cijfers van het Vlaams Fonds voor de Letteren, dat met zijn werk- en stimuleringsbeurzen auteurs financieel ondersteunt. Vrouwen krijgen volgens Schoeters' berekeningen niet alleen minder beurzen toegekend, de aanvragen die wel gehonoreerd worden zijn telkens ook systematisch lager. Die uitkomst is in Schoeters' ogen niet zozeer het resultaat van bewust seksisme binnen het VFL maar het gevolg van een lagere carrièreranking van vrouwelijke auteurs *buiten* de instelling. Aan de hand van statistische analyses werd bekeken of Schoeters' beweringen ook werkelijk steek houden. We onderzochten een welomlijnde periode (2007 t.e.m. 2017) en een specifiek genre: literair proza.

Allereerst werd vastgesteld dat vrouwen minder aanvragen indienen bij het VFL dan mannen. Dit onevenwicht strookt niet met de gelijke verhouding tussen mannen en vrouwen in de populatie van auteurs die potentieel een aanvraag zouden kunnen indienen. Bij alle beurstypes (werkbeurzen, stimuleringsbeurzen en meervoudige werkbeurzen) zijn er minder vrouwelijke aanvragen. Bij meervoudige werkbeurzen blijkt de mannelijke dominantie bovendien significant groter dan bij stimuleringsbeurzen en enkelvoudige werkbeurzen. In een tweede beweging werden de succesansen van de indienende auteurs bekeken. Hier werd de vaststelling van Gaea Schoeters bevestigd: aanvragen van vrouwelijke auteurs worden minder vaak goedgekeurd dan die van mannen. Wanneer vrouwen hun aanvraag bovendien wél gehonoreerd zien, is dat gemiddeld voor een lager bedrag dan hun mannelijke collega's met een succesvolle beursaanvraag. Deze effecten houden zowel stand als we de gegevens bekijken vanuit afzonderlijke aanvragen als vanuit individuele aanvragers. Vrouwelijke aanvragers blijken bovendien gemiddeld jonger te zijn dan mannelijke aanvragers. Bij de 'veelaanvragers' is er geen significant verschil tussen de gemiddelde leeftijden van mannen en vrouwen. Toch heeft de leeftijd van de aanvrager geen effect op zijn of haar succesansen. De kleinere succesratio van vrouwen is dus niet toe te schrijven aan hun relatief jongere leeftijd. Mannen lijken daarnaast ook vaker hun kans te wagen. Ze dienen frequenter na elkaar een aanvraag in en dat lijkt ook te renderen: ze hebben daarbij meer kans om die te verzilveren. Het maximumbedrag dat aan mannelijke aanvragers werd toegekend is elk jaar hoger dan het maximumbedrag voor vrouwelijke aanvragers. Ten slotte is er zowel bij mannelijke als vrouwelijke succesvolle meervoudige werkbeurzen een significant verschil in gemiddelde leeftijd tussen wie het mediaanbedrag of hoger toegekend krijgt, en wie kan rekenen op een kleiner bedrag. Zowel bij mannen als vrouwen is wie een hoger bedrag krijgt gemiddeld ook ouder. Bij vrouwen is het leeftijdsverschil met wie een bedrag onder de mediaan krijgt, echter een stuk groter dan bij mannen.

In tweede instantie werd onderzocht of de financiële benadeling van vrouwelijke aanvragers onderbouwd werd in de adviesstukken die het oordeel van de adviescommissie begeleiden. De Craig's Zeta-test leverde geen bruikbare resultaten op; daarvoor zou strikter gecodeerd moeten worden. Vervolgonderzoek kan hier een start mee nemen. Tegelijkertijd moeten we voorzichtig zijn om verschillen tussen groepen teksten te verhalen op het gender van de auteur, zo stelt Corina Koolen. In haar doctoraatsproef wijst ze terecht op het belang van andere tekstenkenmerken (zoals

(sub)genre) die bij een analyse vaak niet worden meegenomen. Tegelijk blijkt uit haar onderzoek hoe vrouwen op andere criteria worden beoordeeld en lager scoren in de rankings van Het Nationale Lezersonderzoek dan hun mannelijke collega's. Kwaliteitsvolle literaire fictie van vrouwelijke auteurs wordt dus nog altijd als minder vanzelfsprekend beschouwd en ook anno 2018 wordt duidelijk nog altijd met mannelijke lat gemeten, net zoals dat binnen de adviescommissie Proza van het VFL het geval is (Koolen 2018a).

De resultaten van ons statistisch onderzoek naar gender(on)gelijkheid in het beurzensysteem bevestigt, net als Corina Koolens doctoraatsstudie, het beeld van een aantal andere wetenschappelijke studies. Het recente onderzoeksrapport van Kunstenpunt naar de sociaaleconomische positie van de kunstenaar wees uit dat de loonkloof niet minder vertegenwoordigd is in de artistieke sector (Siongers, Van Steen & Lievens 2016). Lenny Vos stelde vast dat vrouwelijke auteurs nog altijd mogen rekenen op een stuk minder aandacht in de literaire kritiek en opperde dat de zichtbaarheid van een auteur in verband staat met de literaire nevenactiviteiten die hij/zij ontwikkelt om zijn/haar lezers op een andere manier te bereiken (Vos 2008 & 2010). Uit het onderzoek van Marc Verboord bleek eenzelfde ongelijke verdeling in belangstelling tussen mannelijke en vrouwelijke auteurs in online en print media (Verboord 2011 & 2012; Berkers, Verboord & Weij 2014). Zowel Vos als Verboord refereren aan een gelijkaardige hypothese om deze ongelijkheid te verklaren. Literatuur zou in die opvatting een genadeloos machtsspel zijn waarbij mannen vrouwen in de marge drukken om hun eigen status in het veld te verhogen (Tuchman & Fortin 1984). Het is een schrikbeeld dat ook Aleid Truijens herkent en beklagt. Toch is er misschien verandering in aantocht als we zien hoe een nieuwe lichting vrouwelijk talent het literaire landschap steeds meer bepaalt. Maar komt die verandering te laat nu de literatuur in het algemeen lijdt onder dalende verkoopcijfers en steeds meer aan publieke aandacht lijkt in te moeten boeten (Truijens 2017)? Volgens Corina Koolen is er zelfs maar weinig grond om überhaupt aan te nemen dat vrouwen hun positie in de literatuur aan het verstevigen zijn (Koolen 2018a).

Hoe dan ook heeft het VFL de intentie vrouwelijke en mannelijke auteurs dezelfde kansen te bieden. Waar de drempel ligt die veel vrouwen er nog toe belet een aanvraag in te dienen bij het VFL, is nog onbekend. Vervolgonderzoek zou zich zo kunnen richten op publicatiekansen van auteurs, het belang van het professionele netwerk dat ze daarvoor moeten aanspreken enzoverder. Het VFL kan een sleutelrol vervullen in een sectorbreed engagement om vrouwen de kansen te bieden waar ze recht op hebben. Een studie als deze wil bijdragen aan de bewustwording rond dit thema en hoopt daarmee de eerste stap te zetten richting verandering en een diverser letterenveld.

9. Dankwoord

Veel mensen ben ik dank verschuldigd. In de eerste plaats mijn promotor en co-promotor professor Kevin Absillis en professor Mike Kestemont. Zonder hun inhoudelijke feedback, steun en begeleiding zou deze denkoefening veel minder volledig geweest zijn. Daarnaast wil ik in het bijzonder mijn grootste dank betuigen aan professor Dominiek Sandra, die me kennis liet maken met de statistiek die deze masterproef vereiste. Zonder zijn berekeningen zou geen van het bovenstaande mogelijk geweest zijn. Veel dank ook aan Valerie Rousseau en Gwennie Debergh, wier grondige redactieronde deze masterproef naar een hoger niveau heeft getild.

Daarnaast wil ik graag het Vlaams Fonds voor de Letteren bedanken voor alle transparantie en steun. In het bijzonder Noemi Declercq en Michiel Scharpé speelden een essentiële rol, door me wegwijs te maken in de reglementen en beursregelingen van het VFL, mee na te denken over de methode en resultaten van dit onderzoek enzoverder.

Ten slotte, maar zeker niet het minst, al mijn dank aan Maxim Delodder, nog steeds *mon charmant Castor*, die me zowel binnen als buiten deze masterproef onvoorwaardelijk heeft gesteund en die ik mateloos bewonder. Van begin- tot eindpunt van deze opdracht stond hij, net als bij talloze andere, voor mij klaar. Zijn raad en genegenheid zijn voor mij van onschatbare waarde.

10. Bibliografie

Bask & Bask 2015

Bask, Mila & Bask, Mikael. 'Cumulative (Dis)Advantage and the Matthew Effect in Life-Course Analysis.' In: *PLoS ONE* 10 (2015). [online beschikbaar op:] <http://journals.plos.org/plosone/article/file?id=10.1371/journal.pone.0142447&type=printable>. [toegang op 30-4-2018].

Basse 1920-1921

Basse, Maurits. *Het aandeel der vrouw in de Nederlandsche letterkunde*. Gent: Uitgevers- en Boekdruckershuis Ad. Hoste, 1920-1921.

Brems 2006

Brems, Hugo. *Altijd weer vogels die nesten beginnen. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1945-2005*. Amsterdam: Bert Bakker, 2006. [Geschiedenis van de Nederlandse Literatuur 7].

Bel & Vaessens 2010

Bel, Jacqueline & Vaessens, Thomas (eds.). *Schrijvende vrouwen: een kleine literatuurgeschiedenis van de Lage Landen, 1880-2010*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2010.

Berkers, Verboord & Weij 2014

Berkers, Pauwke; Verboord, Marc & Weij, Frank. 'Genderongelijkheid in de dagbladberichtgeving over kunst en cultuur'. In: *Sociologie*, 10 (2014) 2, 124-146.

Chin-A-Fo & Jaeger 2018

Chin-A-Fo, Hanneke & Jaeger, Toef. 'In de literatuur is de vrouw nog steeds een cliché'. In: *NRC Handelsblad*, 18-05-2018. [online raadpleegbaar op:] <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/05/18/de-vrouw-nog-steeds-een-cliche-a1603386>. [toegang op 18-05-2018].

De Bruin 2016

De Bruin, Katja. 'Overmand'. In: *VPRO*, 20-12-2016. [online beschikbaar op:] <https://www.vpro.nl/boeken/artikelen/vpro-gids/2016/december/52-overmand.html>. [toegang op 30/1/2018].

De Coster 2014

De Coster, Saskia. 'Mannen, wees gewaarschuwd, vrouwelijke schrijvers rukken op!'. In: *De Morgen*, 15-01-2014. [online beschikbaar op:] <https://www.demorgen.be/expo/mannen-wees-gewaarschuwd-vrouwelijke-schrijvers-rukken-op-b1009cd8/>. [toegang op 30-1-2018].

Dekker 2016

Dekker, Nikki. 'Kan een schrijver tieten hebben?'. In: Postma, Wiegertje (sam.). *Vrouwen schrijven niet met hun tieten*. Amsterdam: Atlas Contact, 2016, 73-81.

De Laet, Glorieux & van Tienoven 2011

De Laet, Peggy; Glorieux, Ignace; van Tienoven, Theun Pieter. 'Van kft tot kft: leesgedrag en bezoek aan literaire evenementen'. In: Lievens, John & Waage, Hans. *Participatie in Vlaanderen 2. Eerste analyses van de Participatiesurvey 2009*. Leuven/Den Haag: Acco, 2011, p. 197-218.

Eder, Rybicki & Kestemont 2016

Eder, Maciej; Rybicki, Jan & Kestemont, Mike. 'Stylometry with R.: A package for Computational Text Analysis'. In: *The R Journal*, 1 (2016) 8, 107-121.

European Commission 2016

European Commission. 'Gender Pay Gap', 24-11-2016. Website. [online beschikbaar op:] http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-pay-gap/index_en.htm [toegang op 18-12-2017].

Groos 2011

Groos, Marije. 'Wie schrijft die blijft? Schrijfsters in de literaire kritiek van nu'. In: *Tijdschrift voor Genderstudies*, 3 (2011) 3, 31-36.

Ham 2015

Ham, Laurens. 'Sluit de canon niet op in zijn ark. Een reflectie op de dynamische canon van de Nederlandstalige literatuur.' In: *Ons Erfdeel*, 4 (2015), 4-13.

Jaeger 2018

Jaeger, Toef. 'Als recensenten 'tieten' hebben'. In: *NRC Handelsblad*, 29-04-2016. [online beschikbaar op:] <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/04/29/als-recensenten-tieten-hebben-1614253-a1213326>. [toegang op: 30-1-2018].

KANTL s.d.

Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (KANTL), '50 (+1) essentiële teksten uit de Nederlandstalige literatuur', s.d. Website. [online beschikbaar op:] <http://literairecanon.be/werken>. [toegang op 10-4-2018].

Klarenbeek 2017

Klarenbeek, Sabrina. *De rol van sekse en leeftijd in de Nederlandse literaire productie en receptie. Een kwantitatief en kwalitatief onderzoek naar de verhoudingen tussen mannen, vrouwen en debutanten binnen de Nederlandse literaire productie en receptie uit 2015*. Masterproef. Nijmegen: Radboud Universiteit, 2017. [online raadpleegbaar op:] [http://theses.ubn.ru.nl/bitstream/handle/123456789/4250/Klarenbeek%2c G.D. 1.pdf?sequence=1](http://theses.ubn.ru.nl/bitstream/handle/123456789/4250/Klarenbeek%2c%20G.D.%201.pdf?sequence=1). [toegang op 30/4/2018].

Koolen & van Cranenburgh 2017

Koolen, Corina & van Cranenburgh, Andreas. 'These are not the Stereotypes You are Looking For: Bias and Fairness in Authorial Gender Attribution'. In: *Proceedings of the First Workshop on Ethics in Natural Language Processing*, 2017, 12-22.

Koolen 2018a

Koolen, Corina. *Reading beyond the female. The relationship between perception of author gender and literary quality*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, 2018. [online beschikbaar op:] <https://pure.uva.nl/ws/files/23823454/Thesis.pdf>. [toegang op 25-05-2018].

Koolen 2018b

Koolen, Corina. 'Vooroordelen over vrouwen in literatuur springlevend'. In: *Het Parool*, 18-05-2018. [online beschikbaar:] <https://www.parool.nl/opinie/-vooroordelen-over-vrouwen-in-literatuur-springlevend~a4598473/>. [toegang op 25-05-2018].

Lezeres des Vaderlands 2016a

Lezeres des Vaderlands. 'Toverstaf en Tijdmachine: hoe ons literatuuronderwijs vrouwen buitensluit'. In: *De Groene Amsterdammer*, 20-4-2016. [online beschikbaar op:] <https://www.groene.nl/artikel/toverstaf-en-tijdmachine-hoe-ons-literatuuronderwijs-vrouwen-buitensluit>. [toegang op 30-1-2018].

Lezeres des Vaderlands 2016b

Lezeres des Vaderlands. '#lekkertellen Literaire prijzeneditie'. In: *De Groene Amsterdammer*, 31-6-2016. [online beschikbaar op:] <https://www.groene.nl/artikel/lekkertellen-literaire-prijzeneditie>. [toegang op 31-1-2018].

Lezeres des Vaderlands 2017

Lezeres des Vaderlands. 'Mogen wij de rekening? Een jaar #lekkertellen (Vaderlands)', 16-02-2017. Webblog. [online beschikbaar op:] <https://lezeresdesvaderlands.wordpress.com/2017/02/16/mogen-wij-de-rekening-een-jaar-lekkertellen/>. [toegang op 7-12-2017].

Lievens, Demoor & Saeys 2004

Lievens, Sigried; Demoor, Marysa & Saeys, Frida. *Cherchez la femme: vrouwen en schrijverschap in Vlaanderen*. Gent: Academia Press, 2004.

Loontjes 2016

Loontjes, Jannah. 'De literatuur is achtergebleven in het masculiene tijdperk'. In: *NRC Handelsblad*, 19-05-2016. [online beschikbaar op:] <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/05/19/de-literatuur-is-achtergebleven-in-het-masculiene-1619360-a1400895> [toegang op 24-01-2018].

Marsman 2014

Marsman, Lieke. 'Het vingertje van Ouariachi – hoe Jamal Ouariachi toch geen feminist werd'. In: *Tirade*, 5-03-2014, Webblog. [online beschikbaar op:] <http://www.tirade.nu/?p=12992>. [toegang op 30-1-2018].

Meijer 1988

Meijer, Maaïke. *De Lust tot Lezen. Nederlandse dichters en het literaire systeem*. Amsterdam: Sara/Van Gennep, 1988.

Meulenbelt 1989

Meulenbelt, Anja. *Meer dan één engel: over literatuur en seksenstrijd*. Amsterdam: Sara/Van Gennep, 1989.

Opzij 2013

Opzij. 'Nog steeds te weinig oog voor vrouwelijke schrijvers'. *Opzij* 5, 41 (2013). [online raadpleegbaar op:] https://issuu.com/opzijredactie/docs/binder_bladeraar_oz05_13. [toegang op 11/05/2018].

Ouariachi 2014

Ouariachi, Jamal. 'Vrouwen, leg de lat eens hoger!'. In: *Vrij Nederland*, 7-3-2014. [online beschikbaar op:] <https://www.vn.nl/vrouwen-leg-de-lat-eens-hoger/>. [toegang op 30-1-2018].

Ouariachi 2016

Ouariachi, Jamal. 'Lezen en tellen', 30-12-2016. Webblog. [online beschikbaar op:] <http://www.jamalouariachi.nl/blog/?p=742>. [toegang op 30-1-2018].

Ouariachi 2017

Ouariachi, Jamal. Interview met Dirk Leyman. 'We moeten af van dat droog klotenproza'. In: *De Morgen*, 15-02-2017. [online beschikbaar op:] <http://literom.nbdbiblion.nl/literom/resultaten/548218>. [toegang op 30-1-2018].

Postma 2016

Postma, Wiegertje (sam.). *Vrouwen schrijven niet met hun tieten*. Amsterdam: Atlas Contact, 2016.

Schoeters 2017

Schoeters, Gaea. 'Seksisme in letterenland? #Factcheck', 18-05-2017. Webblog. [online beschikbaar op:] <https://www.gaeaschoeters.be/seksisme-in-letterenland-factcheck/>. [toegang op 10-10-2017].

Schoeters 2018a

Schoeters, Gaea. 'De biodiversiteit van de Vlaamse letteren #VAV', 12-01-2018. Webblog. [online beschikbaar op:] <https://www.gaeaschoeters.be/krant/vav/>. [toegang op 23-01-2018].

Schoeters 2018b

Schoeters, Gaea. 'Seksisme in de letteren Revisited'. In: *rekto:verso*, 17-05-2018. [online beschikbaar op:] <https://www.rektoverso.be/artikel/seksisme-in-de-letteren-revisited>. [toegang op 17-05-2018].

Schoeters 2018c

Schoeters, Gaea. "'We moeten het glazen plafond in de letteren slopen, in plaats van het gewoon roze te verven'". In: *Knack*, 19-05-2018. [online beschikbaar op:] <http://m.knack.be/nieuws/boeken/we-moeten-het-glazen-plafond-in-de-letteren-slopen-in-plaats-van-het-gewoon-roze-te-verven/article-opinion-1148789.html>. [toegang op 25-05-2018].

Siongers, Van Steen & Lievens 2016

Siongers, Jessy; Van Steen, Astrid & Lievens, John. *Loont passie? Een onderzoek naar de sociaaleconomische positie van professionele kunstenaars in Vlaanderen*. Gent: Universiteit Gent, 2016. [online raadpleegbaar op:] <http://kunstenpunt.f.mrhenry.be.s3.amazonaws.com/2016/11/rapport-kunstenaars-FINAAL.pdf>. [toegang op 21-4-2018].

Speet 2014

Speet, Fleur. 'Schrijfsters en literaire waardering: in De Morgen, 15 januari 2014'. 12-03-2014. Webblog. [online beschikbaar op:] <http://fleurspeet.blogspot.be/2014/03/schrijfsters-en-literaire-waardering-in.html>. [toegang op 30-1-2018].

Tuchman & Fortin 1984

Tuchman, G. & Fortin, N.E.. 'Fame and fortune: Edging women out of the great literary tradition'. In: *American Journal of Sociology*, 90 (1984) 1, 72-96.

Truijens 2017

Truijens, Aleid. 'Het glazen plafond en het glazen muiltje. Over de mannelijke dominantie in de Nederlandstalige literatuur.' In: *Ons Erfdeel*, 60 (2017) 1, 32-39.

Van Boven 1992

van Boven, Erica. *Een hoofdstuk apart: 'vrouwenromans' in de literaire kritiek, 1898-1930*. Amsterdam: Van Gennep, 1992.

Van Dael 2016

Van Dael, Virginie. *Etnische diversiteit binnen de Vlaamse letteren. Een onderzoek naar de vertegenwoordiging van multiculturele schrijvers binnen de Vlaamse literaire sector*. Masterscriptie Toegepaste Economische Wetenschappen – Cultuurmanagement, Universiteit Antwerpen. 2016.

Verboord 2010

Verboord, Marc. 'The legitimacy of book critics in the age of the Internet and omnivorousness: Expert critics, Internet critics and peer critics in Flanders and the Netherlands'. In: *European Sociological Review*, 26 (2010) 6, 623-637.

Verboord 2011

Verboord, Marc. 'Cultural products go online: Comparing the Internet and print media on distributions of gender, genre and commercial success'. In: *Communications. The European Journal of Communication Research*, 36 (2011) 4, 441-462.

Verboord 2012

Verboord, Marc. 'Female bestsellers: A cross-national study of gender inequality and the popular-highbrow culture divide in fiction book production, 1960-2009'. In: *European Journal of Communication*, 27 (2012) 4, 395-409.

Vlaams Fonds voor de Letteren 2008

Vlaams Fonds voor de Letteren, *Jaarverslag 2007*. Eigen uitgave, 2008. [online beschikbaar op:] http://www.vfl.be/_uploads/Downloads/downloads/jaarverslagVFL07def.pdf [toegang op 10-4-2018].

Vlaams Fonds voor de Letteren 2017

Vlaams Fonds voor de Letteren, *Jaarverslag 2016*. Eigen uitgave, 2017. [online beschikbaar op:] http://www.vfl.be/_uploads/Downloads/downloads/VFL_jaarverslag_2016_spread.pdf [toegang op: 17-4-2018].

Vlaams Fonds voor de Letteren 2018

Vlaams Fonds voor de Letteren, 'Werkbeurzen literaire auteurs. Subsidiereglement 2018', 2018. [online beschikbaar op:] http://www.vfl.be/_uploads/Downloads/downloads/Reglement_werkbeurzen_voor_literaire_auteurs_2018.pdf [toegang op 17-4-2018].

Vlaams Fonds voor de Letteren s.d. a

Vlaams Fonds voor de Letteren, 'Over het VFL', s.d. Website. [online beschikbaar op:] <http://www.vfl.be/nl/1/content/141/over-het-vfl.html>. [toegang op 10-4-2018].

Vlaams Fonds voor de Letteren s.d. b

Vlaams Fonds voor de Letteren, 'Subsidies', s.d. Website. [online beschikbaar op:] <http://www.fondsvoordeletteren.be/nl/6/content/158/subsidies.html> [toegang op 10-10-2017].

Vogel 2001a

Vogel, Marianne. *Recensies!*. Amsterdam/Antwerpen: L.J. Veen, 2001.

Vogel 2001b

Vogel, Marianne. *Baard boven Baard. Over het Nederlandse Literaire en Maatschappelijke Leven 1945-1960*. Antwerpen/Amsterdam: Van Gennep, 2001.

Vos 2008

Vos, L. *Uitzondering op de Regel. De positie van Vrouwelijke Auteurs in het Naoorlogse Nederlandse Literaire Veld*. Groningen: Dissertatie Rijksuniversiteit Groningen, 2008.

Vos 2010

Vos, Lenny. 'Literaire nevenactiviteiten van auteurs'. In: *Vooys*, 28 (2010) 2, 85-92.

Weijers 2014

Weijers, Niña. 'Vrouwen, mannen, literatuur', 13-11-2014. Webblog. [online beschikbaar op:] <http://ninaweijers.nl/Vrouwen-mannen-literatuur>. [toegang op 18-10-2017].

Wennekers, Huysmans & de Haan 2018

Wennekers, Annemarie; Huysmans, Frank & de Haan, Jos. *Lees:Tijd*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2018.